

LA GIRA POR LA VIDA

- 5 **Saša Hajzler** Editorial
- 23 **A Declaration for Life**
- 27 **Five Chapters of Práctica Zapatista**
- 53 **Land and Liberty!**
- 65 **Autonomous Education and Clandestine Self-organization**
- 87 **Saša Hajzler, Žiga Brdnik** Snailed Revolution: History and Overview of the Zapatista Movement in Mexico
- 113 **Andrej Kurnik** »Autonomy Is the Best and Only Way to Destroy the Bad Capitalist System«
- 131 **Urša Geršak and Miha Poredoš** Las Lenguas
- 137 **Nejc Laznik** Beyond Hopelessness
- 145 **Andraž Rožman** Interview with Andrea Rafaelič
- 159 **Aigul Hakimova, Jošt Žagar** Three Perspectives of the Migrant Struggle
- 181 **Ya-Basta-Netz** The Neoliberal World System and Resistance to it

ARTICLES

- 193 **Erin Araujo** Building an Alternative Economy as a Decolonial Practice
- 215 **Sebastián Estremo** Mexico, Urbanisation, Protests
- 231 **Júlio Cesar de Souza Dória** Autonomous Community and Peasant Resistance
- 257 **Saša Hajzler** Historical Overview and Relevance of the Smangus Indigenous Ecovillage in Taiwan
- 293 **Saša Hajzler** The Courageous Women of Kruščica: from Water Rights to Political Power
- 313 **Gal Kirn** The Period of Transition and Memory Iconoclasm

INTERVENTION

- 323 **Andrej Kurnik** On the Nomination of the Strategic Council for Food

REVIEWS

- 329 **Saša Hajzler** Designs for the Pluriverse
- 339 **Žiga Brdnik, Arne Zupančič, Matej Kavčič** Outro

LA GIRA POR LA VIDA

- 5 **Saša Hajzler** Uvodnik
- 23 **Izjava za življenje**
- 27 **Pet poglavij zapatistične pratile**
- 53 **Zemlja in svoboda!**
- 65 **Avtonomno izobraževanje in podtalno samoorganiziranje**
- 87 **Saša Hajzler, Žiga Brdnik** Revolucija po polžje: Zgodovina in pregled zapatističnega gibanja v Mehiki
- 113 **Andrej Kurnik** »Avtonomija je najboljša in edina pot uničenja slabega kapitalističnega sistema«
- 131 **Urša Geršak in Miha Poredoš** Las Lenguas
- 137 **Nejc Laznik** Onkraj brezupa
- 145 **Andraž Rožman** Intervju z Andreo Rafaelič
- 159 **Aigul Hakimova, Jošt Žagar** Tri perspektive migrantskega boja
- 181 **Ya-Basta-Netz** Neoliberalni svetovni sistem in odpor proti njemu

ČLANKI

- 193 **Erin Araujo** Gradnja alternativne ekonomije kot dekolonialna praksa
- 215 **Sebastián Estremo** Mehika, urbanizacija, protesti
- 231 **Júlio Cesar de Souza Dória** Avtonomna skupnost in kmečki upor
- 257 **Saša Hajzler** Zgodovinski pregled in aktualnost staroselske ekovasi Smangus na Tajvanu
- 293 **Saša Hajzler** Pogumne ženske iz Kruščice: od pravice do vode do politične moči
- 313 **Gal Kirn** Obdobje tranzicije in spominskega ikonoklazma: Od postsocializma do postkolonializma?

INTERVENCIJA

- 323 **Andrej Kurnik** Ob imenovanju strateškega sveta za prehrano

RECENZIJE

- 329 **Saša Hajzler** Dizajni za pluriverzum

- 339 **Žiga Brdnik, Arne Zupančič, Matej Kavčič** Izvodnik

Uvodnik

Pričujoči tekst presega meje navadnega uvodnika. Namesto tega gre za daljšo uredniško besedo, njen namen pa ni le nostalgичen, kot tudi ne gre zgolj za nakazovanje smernic in izhodišč za razumevanje časa, v katerem se nahajamo in iz katerega izhajamo, ko vam to revijo podtikamo v roke. Gre za popolnoma neobhodno kontekstualizacijo in nujno umeščanje tokratne številke *Časopisa* ter za artikulacijo in analizo dveh dodatnih dejstev: prvič, da obstajajo starejše številke ČKZ, ki se ukvarjajo z vprašanjem zapatističnega gibanja in katere moramo nujno vzeti pod drobnogled ter se opredeliti do njihove vsebine. Drugič, da je velik del pišočih avtorjev ter urednikov številke tudi osebno udeleženih v dogodke, okrog katerih se koncentrirajo teksti v nadaljevanju.

Kot je zapisano na spletni strani *Časopisa* ob njegovi 40. obletnici, so se »sodelavci ČKZ z nastankom nove države Slovenije prelevili iz urednikov, avtorjev in sodelavcev Časopisa v akterje sprva procesa demokratizacije, nato pa slovenske mainstream nacionalistične politike«. In to je zelo res: ČKZ se je skozi zgodovino pozicioniral ne zgolj kot akademski, znanstvenokritični ali strokovni časopis, temveč tudi kot izrecno politiziran časopis, kar pride najbolj do izraza prav v času osamosvojitve, ko njegovo uredništvo deluje kot nekakšna intelektualno-aktivistična veja »civilne družbe«. Glede na tovrstno preteklo delovanje dotičnih akterjev bi lahko dejali, da je uredništvo *Časopisa*, skupaj še s kakšnimi drugimi deležniki, delno vzpostavilo »teren za razvoj institucionalizirane civilne družbe« v novi državi Republiki Sloveniji, delno pa vkorakalo v evropske ter državne naslonjače.

V tokratni uredniški konstelaciji, po več kot tridesetih letih t.i. samostojne države Slovenije, pa bi lahko rekli, da so zadeve drugačne. Pravzaprav zremo v drugo plat kovanca: tokratno uredništvo je vrsto let delovalo in (vsaj zaenkrat) še vedno deluje znotraj različnih samoniklih političnih gibanj, ki pretežno funkcionirajo kot »alternativa« državi in njenim politikam. Za razumevanje pomena in pomembnosti tega potrebujemo odkrito samorefleksijo. Da pa bi številko lahko izhodiščno ustrezno zastavili, predhodno potrebujemo vpogled v drobovje novejše, tako imenovane polpretekle zgodovine. Ker je del samorefleksije opravljen v *Izvodniku*, se bom v svojem

segmentu uredniške besede osredotočila na zgodovinski lok, ki je bistvenega pomena za kakršno koli razumevanje in umeščanje pričujoče številke.

V tem smislu je treba odpreti več tangent, katerih konvergenca bi bralstvu osvetlila odgovor na vprašanje, zakaj sploh nastaja ta konkretna knjižica – čemu torej, sploh pa: zakaj *ravno zdaj*, in to *vnovič* o zapatističnem gibanju v slovenskem kontekstu po izdaji dvojne številke 209-210 iz leta 2002; ob tem, ko pa se nam v državi in širše dogaja še marsikaj analize vrednega, kot so recesija, razpad javnega zdravstva, nepremičninska kataklizma, vojne ipd. Prvi odgovor je enostaven: zato, ker so tu (*aquí estamos*), ker še vedno obstajajo (*inu so obstali*), in ker se soočamo s podobnimi težavami, ki smo si jih nakopali s poglobljanjem neoliberalnega globalnega kapitalizma. Drugi odgovor je bolj kompleksen. Zahteva predvsem vrnitev v zgodovino srečevanj (*encuentras*) z zapatističnim gibanjem, vsekakor vključujoč pretekle tematske obravnave zapatistov ter z njimi povezanimi dogodki in gibanja.

Z ozirom na zgornjo uverturo je primarni dokument časa, iz katerega je vredno izhajati, vsekakor sam *Časopis za kritiko znanosti*. Dvajset let nazaj je v eni izmed številčk *Časopisa* Darij Zadnikar umestil njegovo rojstvo v čas »zatona študentskih gibanj« ter njegovo četrto desetletje v čas vzpona »*gibanja gibanj*«. Ravno v takratni trenutek vzpona *gibanja gibanj* bi lahko vgravirali tudi zametke tokratne številke, ki pa, pomenljivo, nastaja na robu petega desetletja *Časopisa*. V kolikor naredimo presek časovnic nastajanja in delovanja ČKZ, bomo zasledili veliko tematik, ki so obdelane na vsebinsko aktualen način, glede na spremljajoč duh časa, obstajajo pa tudi obdobja depolitiziranih ali *drugače politiziranih* faz, ko je mnogo tega ostalo tudi spregledano, utišano ali neupoštevano. Če se na tej točki vrnem k zgornjemu posrednemu opravičilu in neposrednemu upravičevanju dolžine te uvodne besede, je za argument na strani nujnosti njene obsežnosti treba šteti tudi dejstvo, da je ta beseda poskus ne prezreti družbenopolitičnih okoliščin, v katerih živimo in iz katerih izhajamo ter »našega« videnja teh okoliščin.

V smislu tega preseka je izhodiščno vredno izpostaviti, da se trendi obravnave *revolucionarnih* pojavov in gibanj spreminjajo v skladu s časom, ki s svojim pretekom sploh ustvarja pogoje za zgodovinjene, s tem pa tudi obravnavanje in mišljenje preteklih dogodkov. Na primer, z vsakokratnim odprtjem arhivov je na voljo vse več fondov, ki se z vsakim preteklim desetletjem ponujajo kot bogat material za analizo in obravnavo. Zato tudi lahko govorimo o nujnih *trendih* zgodovinjeneja. Tako je bilo na neki točki veliko slišati o inicialni ikoničnosti leta 1968, dokler skozi čas končno ni prišlo do tehtnejših kritik, ki naslavljajo, na primer, še kako interesantne razlike

med intelektualnim, estetiziranim '68 v Franciji in brutalnim '68 na Češkem. Temu sledi slavni akademistično-aktivistični preskok iz '68 na '89 (preskok, ki ga bomo zavoljo bralčevega časa tudi mi upoštevali), ko torej takoj po trendu raziskovanja burnih šestdesetih pride do »raziskovalne mrzlice« osemdesetih let, vsaj v slovenskem raziskovalnem prostoru.

Nato so na vrsto prišla (za mnoge apolitična) devetdeseta, kot tudi prvo in drugo »krizno« desetletje 21. stoletja in v tem »velikem narativu« smo se znašli tudi mi. Gre za model globalizacije, ki se mu pravi »neoliberalna globalizacija«, na katero so opozarjali zapatisti, obenem pa je to eno izmed vodilnih gesel devetdesetih let, tako imenovana »velika zgodba [métarécit]«. In v kolikor bi sledili temu (pomanjkljivemu) narativu »velikih zgodb«, bi bilo zanimivo poiskati točke *preloma* prevladujočih narativov, a ker tu ni prostora za ta podvig, bi za začetek lahko zabeležili vsaj dejstvo jasno zaznavnega diskurzivnega *prehoda* iz »dekolonizacije« in »razpada« v »osamosvojitve« ali iz »globalizacije« v »neoliberalni kapitalizem«. Če pa se je v devetdesetih v naših koncih pravzaprav vzpostavljala post-jugoslovanska država, za katero so se bili intelektualni in krvavi boji, je po drugi strani veliko predstavnikov »odpora«, »alternative« in »civilne družbe« iz osemdesetih tako ali drugače prestopilo v državni aparat, ki je vseskozi gradil na pojmih kapitalizma in nacije, in ki so mu globalizirani imperiji transnacionalne neo- in postsuverene oblasti v obliki mednarodnih (tehno)korporacij in mednarodnih denarnih skladov, razvojnih bank in drugih fondov, razkrojile de-facto suverenost. Za Slovenijo je zgornje pomenilo marsikaj, med drugim pa tudi to, da so se spotoma odprle karte prihajajočega globalnega družbenega in gospodarskega reda, ki se je skupaj z oblastjo (in vladavino elit) ter postsocialistično civilno družbo kot korektivom države zakoličil kot glavni akter na politični sceni.

Novinar in publicist Srečko Pulig to komentira: *»zvedeni smo, in tu govorim predvsem o postsocialističnih državah (ki se jih vse manj tako imenuje, saj se že pospešeno „integrirajo“ v normalni zahodni svetovni red), na „družbe za druge družbe“, ki nas kot periferijo eksploatirajo glede na lastne potrebe kapitalističnega centra. Tu je še vprašanje, ki ga tukaj ne moremo pojasniti: koliko je EU tudi sama provincijalizirana v novih geostrateških rekonfiguracijah multipolarnega sveta.«* V tem smislu se lahko vrnemo k članku na temo Gibanja »globalnih državljanov« in Evrope, ki ga je za ČKZ leta 2002 prispeval takratni beneški svetovalec za socialno politiko in aktivist Beppe Caccia. Caccia izpostavi nekaj, s čimer se lahko dvajset let kasneje še vedno strinjamo: Evropskemu projektu je poleg monetarnih težav, ki so prišli na plano s primerom Grčije, poleg nezmožnosti vpliva na politične odločitve držav članic

(kot je to danes razvidno na primerih Madžarske in Brexita), spodletelo tudi na področju treh osnovnih temeljev, zaradi katerih se mu je sploh uspelo vzpostaviti.

Prvič, na področju socialne politike mu ni uspelo poskrbeti za zdravje prebivalcev (kot je razkrila pandemija koronavirusa), posledično je sedaj v več evropskih državah zdravstven in skrbstveno-socialni sistem v razpadu – več o tem si lahko preberete v številki 285 – Pandemija, ter v pričujoči številki v intervjuju z Andrejo Rafaelič, ki ga je opravil Andraž Rožman. Drugič, na področju slabe energetske politike – vzemimo primer cene kurjave leta 2022, ki je zadala dodatni udarec mnogim prebivalcem. In tretjič mu je spodletelo tudi kot mirovnemu projektu, o čemer priča popolna nezmožnost diplomatskega (mirovniškega) posredovanja ob vojni v Ukrajini. Z ozirom na vsesplošno krizno/vojno stanje, ki se ga je razglašalo ob pandemiji, inflaciji, vojni v Ukrajini ter Frontexovih vojaško-policijskih eskapad ob schengenskih mejah, bi lahko potrdili Caccievo stališče, da se Evropa še najbolj imenitno kaže kot nehomogeno »bojno polje«, njena politična konstrukcija pa se težko pohvali s celovitostjo evropskega političnega subjekta. Obenem ji grozi popoln krah sistema blaginje, vzpon nadzorne birokracije, vladanje funkcionarjev, z njimi pa industrijskih in trgovinskih lobijev, ki zaposlujejo mlade managerje, ki (seveda nekritično) reproducirajo sistem, vključujoč diletantstvo na trgu delovne sile, živečem na delitvi »prvi vs. tretji svet«.

»*Socialne in politične Evrope pravzaprav ni*«, kot sam pravi Caccia, nadaljuje pa z »*Evropa je povečana fotokopija vseh napak moderne teritorialne države*«, ki se skriva za politično korektnostjo. Druga plat tega problema je topost evropskega in zahodnega, ali, če želite, severnega duha. V slovenskem prostoru so ga razgibale vstaje 2012-2014 ter delno nedavno pandemično kolezarjenje in občasni protestniški ali stavkarski ekscesi, ki pa vsekakor niso bili zmožni artikulirati lastne pozicije širše od preprostega protivladnega nastopanja. Geograf Eric Swyngedouw bi na to dodal: »*pri političnem ne gre za izražanje zahtev elitam ali državi, naj popravijo neenakosti ali nesvoboščine, kot to ponazarjajo zahteve številnih aktivistov in drugih, ki koreografirajo odpor proti policijskemu redu, temveč je, nasprotno, zahteva tistih, ki ne štejejo, da naj bodo šteti, imenovani in priznani ... [to] torej vedno deluje na določeni minimalni distanci od države.*«

Tako bi lahko dejali, da v zgoraj opisanih primerih še zdaleč ni šlo za osvobodilni projekt, ki bi imel potencialne globalnega boja, z delno izjemo gibanja Occupy iz leta 2011, ki se je hitro zaključilo in delno prelevilo v druge mikro-boje. Duh torej ni mrtev, je pa, še huje, melanhoničen. Na račun trenutne družbenopolitične ureditve, v kateri uspevajo masovno individualizirani

konformizmi po eni in sterilne, belo-modre, kravatirane uradniške podobe po drugi strani, prihaja do zloma družbenega tkiva, gradnika dostojanstvenega skupnostnega življenja in igranja, temelja sveta več svetov – *pluriverzuma*, kot ga imenuje antropolog Arturo Escobar, čigar knjigo *Designs for the Pluriverse* recenziramo v pričujoči številki. No, namesto pluriverzuma, solidarnostnega boja, konstruktivne samoorganizacije, političnega zanosa, uporniškega entuziazma, etosa, dinamizma, preproste živosti se soočamo z nekakšnim brezupom, ki ga povzame Nejc Laznik v članku z naslovom »Onkraj brezupa«, kjer v zaključku izpostavi faktorje revitalizacije melanholičnega duha nasproti nasilju hinavskega paternalizma akademije, družbe in države, ki se na vse moči trudijo iz svojih horizontov izriniti realitete globalne revščine.

Ko smo že pri trenutni obravnavi svetovne revščine, je več kot pomenljivo dejstvo, da se ravno Evropa ponaša tudi z nizko obdavčitvijo dobičkov multinacionalnk, multiplikacijo naddržavnih form suverene oblasti ter številnimi davčnimi oazami: Irska, Gibraltar, Malta, Lihtenštajn, Monako, Andora, Švica, Luksemburg, po novem pa še Nizozemska. Zgornje oaze pa so le dodatek k drugim formam oblasti, ki enako delujejo naddržavno in strižejo pojem državnih suverenosti, kot so Svetovna trgovinska organizacija (STO), Mednarodni denarni sklad (MDS), Svetovna banka (SB), Svetovna zdravstvena organizacija (SZO) ipd., o problematiki katerih je nemški zapatistični sprejemni kolektiv Ya Basta Netz za tokratni ČKZ prispeval članek »Neoliberalni svetovni sistem in odpor proti njemu«. S takšno postavitvijo je težko pričakovati odporniški revolucionarni duh, ki bi rasel na evropskem terenu in prerasel v revolucionarno gibanje, ki bi znalo ravnati z zgoraj navedenimi institucijam in oazami – danes v aktivističnih krogih bolj deluje ljudska mikropolitika, ki cilja na majhne samozadostne relacionistične skupine. Temu zanimiv kontrapunkt lahko zasledimo v dvajset let starem ČKZ-ju št. 209–210, 2002), v intervjuju z Borisom Kagarlickom, ruskim sociologom, ki v svojem ekspoziju izjavi, da deluje na področju socializiranih mednarodnih financ v odgovoru na vprašanje: »Kako nadomestiti Svetovno banko, Mednarodni denarni sklad, ipd.?«

Kagarlicki izpostavi: »*če gre [v primeru SB in MDS] za javne institucije, je seveda ključno zahtevati njuno socializacijo in demokratizacijo*«. V tem smislu je v intervjuju, naslovljenim »O gibanju globalne demokracije«, ključna povezava med Mednarodnim denarnim skladom in vladajočimi elitami, ki jo Kagarlicki vzpostavi, ko opiše lokalni »politično-investitorski razred« kot lutko, podrejeno interesom SB in MDS, katerim poleg vala privatizacij in spodbujanja propadlih investicij v kontekstu Rusije pripiše tudi tehtnejšo

vlogo v Čečenski vojni. Tem interesom naproti postavi gibanje globalne demokracije, ki ga zveže okrog anti-oligarhične revolucije, za katero mora poskrbeti vsaka skupnost znotraj svojega konteksta. Njegova ideja je ideja mednarodnih regionalnih in lokalnih regionalnih razvojnih in javnih bank, ki lahko zamenjajo omenjeni instituciji, s čimer bi se, če parafraziramo, »zagotovil dotok denarja v javno dobro in ne za privatne dobičke, obenem pa bi se delalo na tem, da se za javne projekte vzpostavi tudi javni nadzor« in ne zgolj interno korporativni, kakor trenutno deluje (z izjemo občasnih medijskih senzacionalizmov in nevladnih organizacij, ko mediji in tako imenovana »civilna družba« prevzamejo vlogi *watchdog*).

Neoliberalni ustroj se preko kompradorskih elit vpenja v lokalnost, gibanja pa nanj pričakovano odgovarjajo z *lokalnim, državno zamejenim* odzivom, ki ne posega onkraj državnih meja. V tem smislu so kot primer odziva na neoliberalno globalizacijo ključna čezmejna, torej *globalizirana* gibanja, vključujoč zapatiste, ki od začetka opozarjajo na problematiko neoliberalnega ustroja. Kot odziva na sta se skozi čas kristalizirali dve tangenti. Pri prvi gre za neuglašene globalne boje proti neoliberalizmu iz leta 2019, ki pa se ne deklarirajo kot takšni na ravni čezmejnega organiziranja, temveč definiciji ustrezajo le po vsebini in kontekstu – veljajo torej kot primer anti-neoliberalnih bojev znotraj državnih meja: Alžirija, Sudan, Libanon, Haiti, Irak, Hongkong, Brazilija, Indija, Bolivija, Iran, Gvineja, Ekvador, Zimbabve, Honduras, Egipt in Kolumbija. Vse te države so štejele masovne, tako ali drugače antisistemske, sicer neuspešne proteste, ki jih je povrh medijsko utišala pandemija koronavirusa.

Druga tangenta pa je pravzaprav prva, saj je nastala desetletja prej v obliki »*Gibanja za globalno pravičnost*«, znanega kot »Gibanje gibanj«, »Gibanje za globalno državljanstvo« (ki ga je v današnjih časih nadomestilo *Gibanje za brezpogojno dovoljenje za bivanje za vse*) ter »Alterglobalistično gibanje« (ki ga je mainstream medijska sfera pogosto napačno naslavljala kot »Anti-globalistično gibanje«). *Gibanje za globalno pravičnost* je za začetek izšlo iz kadavra civilne družbe osemdesetih let, a tudi to »gibanje gibanj« se vseeno na nekaterih mestih znotraj samega ČKZ-ja iz leta 2002 obravnava kot zlitje (in obenem posledica) protestniških ideologij let '68 in '89, pa tudi kot povsem nova alternativna politična praksa, ki jo sociolog Gorazd Kovačič v svojem članku »Antiglobalisti: kaj niso in kako so?« okarakterizira kot »*delovni pojem za zajetje sodobnih mrežnih neinstitucionalnih političnih praks*«.

Torej tu vsekakor ne gre za »civilno družbo« iz kalupa osemdesetih let, ki skrbi za demokratizacijo, temveč za »nova družbena gibanja« (kar sicer delno vključuje uporništvo, značilno za osemdeseta in devetdeseta leta), ki

pa so *na novo umeščena in aktualizirana* v kontekstu procesov globalizacije. Kovačič dodaja: »[gre za] *aktualna internacionalistična gibanja in lokalne iniciative, ki ideološko in deloma organizacijsko izhajajo iz sodobnega anarhizma, avtonomizma, nove levice in novih družbenih gibanj*«. Ključno pri tem je, kot trdi Kovačič, da vsako politično gibanje samo eksplicira svojo lastno pozicijo – da torej izhaja iz svojega duha časa, zgodovinskih, lokalnih, političnih in gospodarskih ter kulturnih okoliščin in pogojev, ki pa jih združujejo relativno enaki mehanizmi subordinacije, kontrole, izkoriščanja, torej neke vrste *globalne neoliberalne represije*, ki jo gibanja razumejo kot prevladujočo v določenem času. Od tod tudi delna razhajanja v dikciji in redefiniranju osrednjih pojmov znotraj narativa »velikih zgodb« v zadnjih dvajsetih letih.

Zanimivo pri tem je, da se je ena izmed zgoraj omenjenih tangent zgodila že leta 1994 – njen začetek štejemo ravno v trenutku izbruha zapatističnega boja – medtem ko ta druga šteje svoj izbruh šele četrto stoletja po začetku zapatistične vstaje, v letu 2019, in vključuje *povsem drugačne akterje*, pa tudi geografska vrelišča bojev. Lahko bi dejali, da je ob utrditvi zgoraj omenjenih davčnih oaz in vsesplošne neoliberalne poglobitve na zahodu (ali globalnem severu) tudi edino pričakovati, da naslednji globalni boj političnih akterjev proti neoliberalizmu ne bo potekal v Franciji, Švici, Gibraltarju, na Danskem ali Malti, temveč prav gotovo v Iraku, Alžiriji, Egiptu ali Hondurasu, a tu že mejimo na špekulacije. Najbrž pa se ni nesmiselno vprašati, ali je globalni neoliberalizem na kakršen koli način *še vedno* vsebinsko osišče aktualne mreže alternativnih političnih gibanj? Kar ob deaktualizaciji pojma »multitude« po eni strani ter manjku enotnega nastopanja in enotne konceptualizacije boja alternativ po drugi strani vsekakor drži, je dejstvo, da obstaja svojevrstna raven mednarodne, *globalne* solidarnosti med različnimi sodobnimi gibanji. Njihovo delovanje je pogosto izrazito internacionalistično in »pravičniško« usmerjeno, okvirno pa jih družijo tudi vprašanja feminizma, razreda, ekologije in odprtih meja.

V tem smislu gre za mreže gibanj, katerih del je obstajal tudi prej, del pa se je na novo vzpostavil v času dolgega poletja migracij, ki je kot termin med aktivistično skupnostjo obveljal za namene naslavljanja obdobja po letu 2015 – v senzacionalistični mainstream narativi imenovanega »begunska kriza«. Po drugi strani pa je glede vprašanja (anti)neoliberalizma, z izjemo lokaliziranih bojev iz leta 2019, opaziti zaton gibanj, kot so iniciative za ukinitve dolgov revnim državam (torej proti ekonomiji zadolževanja), proti reprodukciji politik, ki poglobljajo razlike med tako imenovanim prvim in tretjim svetom, ipd. Ta premik delno obravnava članek »Avtonomija je najboljša in edina pot uničenja slabega kapitalističnega sistema«, politologa in

aktivista Andreja Kurnika, aktivnega udeleženca alterglobalističnega in drugih gibanj, ki ga lahko preberete v nadaljevanju te tematske številke ČKZ.

Dvajset let nazaj je Kurnik v članku »Aqui estamos« poskusil zaobjeti alterglobalistično gibanje z besedami: »Naši ljudje so bili v Pragi, Nici, Trstu, Genovi, Bruslju, Chiapasu ...«. Omembe vredno je to, da so takratni dogodki že vsebovali gesla »Proti ksenofobiji, za solidarnost s tujci vseh vrst«, »Gibanje za svobodo sveta«, »Kamp brez meja/Noborder camp«, ipd., izpostavljajoč že poznano mantra levičarskih gibanj, da se kapital in blago lahko prosto gibljeta, ljudje pa ne. Mobilizacija v Genovi leta 2001 je tako potekala pod geslom: »nov duh straši po Evropi: to je skrivnostni imigrant, begunec, prebežnik, utelešenje nevidnega dela človeštva brez pravic.« Tudi v tokratni številki smo posvetili prostor migrantski »problematiki«, s člankom »Tri perspektive na temo migrantskih bojev« samoorganiziranega kolektiva Infokolpe, ki pravzaprav reflektira gibanje ravno ob obisku zapatistične delegacije v Sloveniji. Članek izpostavlja evropske mehanizme eksternalizacije meja na eni strani ter migracije in segmentacijo trga dela na drugi.

A medtem ko se je migrantsko gibanje poleg gibanj za pravice LGBTQI skupnosti ipd. še najbolj vtisnilo v anale novejše svetovne zgodovine, pa je zanimiva ravno zgoraj omenjena deradikalizacija gibanj, ki so se ukvarjala z zaviranjem razlogov (simboličnih in materialnih) za nastanek migracij. Tako poleg usihanja protivojnih (mirovniških) gibanj lahko potrdimo, da se soočamo z manjšim obsegom nasprotovanja zunanjem dolgu revnih držav, manj radikalnimi zahtevami po ukinitvi, redukciji, vsaj pravičnejšemu obdavčenju dobičkov, manj klicev k redistribuciji bogatstva na planetarni ravni, manj zahtevami po tako imenovani *globalni pravičnosti*. Zgornje je po večini nadomestil diskurz še ene velike zgodbe – ekološke krize, ki je za razliko od devetdesetih danes dobila prej nezamisljive razsežnosti ne le znotraj svetovnih ekoloških gibanj in popularne javnosti, temveč tudi v mainstream liberalnem diskurzu teh istih vladnih in občinskih uradov, multinacionalnih podjetij, ki sam problem ustvarjajo. Temu bi lahko dodali vse manjše število demonstrantov na velikih (evropskih) protestih proti vrhovom svetovne in evropske politike ter nepopustljivo represijo na strani represivnih organov vsakokratne oblasti. Protestov proti globalnim srečanjem svetovnega političnega vrha, ki so se zvrstila od konca devetdesetih do danes, je sicer preveč, da bi na tem mestu zaobjeli njihovo konkretno genezo, a ključno je naštetati nekatere pojave kot so Svetovni socialni forumi (skoraj vsako leto od leta 1996) in Direct Action Network (1999-2000), kot začasna rizomatska, heterogena zavezništva političnih gibanj. Nekatera od njih so obstajala le za namene realizacije določenih dogodkov in na ta način bi lahko razumeli

tudi začasna zavezništva, ki so se ustvarila znotraj mreže sprejemnih kolektivov, ki so sklepali začasna zavezništva ob zapatističnem prihodu v Evropo leta 2021.

Glede radikalnejših odzivov na vrhovna srečanja lahko za primer vzamemo Genovo, kamor je leta 2001 prišlo več kot 200.000 ljudi in ki jo je zaznamovala policijska eksekucija Carla Giulianija, ter Anti-G20 protest v Hamburgu leta 2017, ki se ga je udeležilo okrog 100.000 ljudi in kjer je policija izvajala represivne strategije, ki so rezultirale v množičnih aretacijah internacionalistov. Zato je treba Genovo in Hamburg brati tudi iz specifične perspektive bojev, kjer se načrtno revitalizira diskurz »nasilja radikalnih alternativcev«. To je vsekakor ena izmed bolj poznanih taktik spopadanja oblasti z boji in gibanji – poleg tega, da jih ignorira, kooptira ali kriminalizira. Medtem ko je migrantsko gibanje predmet vztrajne kriminalizacije, so alterglobalisti in proti-vrhunska srečanja predmet represije ter naknadne ignorance. A kdaj se je vse skupaj pravzaprav začelo?

Začelo se je seveda z zapatističnim bojem, ki ga v tokratni številki ČKZ orišeta članka »Revolucija po polžje: Zgodovina in pregled zapatističnega gibanja v Mehiki« in »Pet poglavij zapatistične besede«. Začne se tudi z internetom, ki se v devetdesetih širi na vse konce sveta in poleg televizije svetovno javnost jasno seznanj z zapatistično revolucijo. Tako imajo obožene kmete priliko videti mladi ekologi, študenti, alternativci in delavci, medtem ko mehiški zapatisti v svojem odporu proti razraščanju privatnih korporacij in multinacionalk že leta 1996 skličejo mednarodno srečanje samoniklih gibanj, ki ga v naslednjih dveh letih ponovijo. V tem kontekstu nastane gibanje People's Global Action, ki združeno z drugimi organizacijami in kolektivi vzpostavi Gibanje za globalno pravičnost, oziroma alterglobalizacijsko gibanje, ki organizira in se udeležuje množičnih protestov.

Takšna serija protestov se je pod geslom »*Naš odpor je nadnacionalen kot kapital*« odvila v več kot 40 mestih ob srečanju vrha G8 v nemškem Kölnu leta 1998, nato pa so močni protesti proti Svetovni trgovinski organizaciji zatresli svet tudi novembra in decembra 1999 v Seattlu, ko sta se ameriška in solidarna globalna alternativa srečali v skupnem boju in vzpostavili močno nabito antikapitalistično ozračje. Protestiranje se je nadaljevalo septembra leta 2000 v Pragi, tokrat proti Mednarodnem denarnem skladu in Svetovni banki ter leto kasneje v že omenjeni Genovi, ki je zaradi brutalnosti represivnih organov večkrat okarakterizirana kot zaključek globalne alterpolitične organizacije. Naše mišljenje pa pravzaprav ne more zadevati morebitnega zatona gibanja ali ugibanj, če je le-to zamrlo in je le še stvar preteklosti. To pa zato, ker so se zgodovinske okoliščine, pričakovanja in

ideali tako spremenili, kot se je spremenil tudi mainstream narativ v zvezi s temi pojavi. Primer tega se je že zgodil v času napadov na simbole trgovinske globalizacije – World Trade Center leta 2001, ko je naenkrat dominantni sovražnik namesto globalnega aktivizma postal »terorizem« (ki kakopak prihaja iz Bližnjega Vzhoda), s tem pa tudi posledično vsakokratni migrant, kar je v ospredje vrnilo ne le militarizacijo in državno suverenost, temveč tudi diskurza strahu in varnosti ter pripadajočo ikonografijo. S tem so, vsaj začasno, različna »nova družbena gibanja« – z izjemo migrantskega – seveda doživela nekakšen zaton, v realnosti pa je »gibanje gibanj«, ki je nastalo ob produkciji novih razrednih bojev, razgalilo procese oblikovanja globalnih političnih odločitev, iniciralo obravnavo vprašanja sodobne oblasti ter rezultiralo v razpršenih gibanjih, ki so poglobila različne aspekte oblasti (bio, nekro, ipd.) in dobila nove tangente.

Četudi ne moremo več govoriti o radikalnem potencialu gibanj, kot so Via Campesina, Focus on the Global South, ATTAC, Jubilee South, World Forum for Alternatives, ipd., lahko govorimo o drobnih, novonastalih, kot so Transbalkanska Solidarnost, Essential Autonomous Struggles Transnational, Transnational Migrants Coordination, ipd., ki se lotevajo drugačnih perspektiv neoliberalne globalizacije in svetovnega odpora. Tako je tudi ideja globalnega državljanstva zamenjala ideja o brezpogojnemu evropskemu dovoljenju za bivanje za vse; tako pa tudi ne govorimo več o demokratizaciji in podružbljanju SB in MDS, temveč o »Gradnji alternativne ekonomije kot dekolonialni praksi«, o čemer lahko več preberete v članku geografinke Erin Araujo. Ekonomski princip, ki ga obravnava, je model, po katerem deluje ali poskuša delovati mnogo kolektivov po svetu.

Poleg izgube skupnostnega tkiva, ki je za postjugoslovanske države izjemno boleče, je kritičen tudi aspekt ekonomije, ter gospodarstva, kjer se zdi, da se izgublja boj za bojem: propad podpornega sistema sive ekonomije, izguba zadružnih projektov, prepovedi malega dela, medsebojne pomoči, svobodne izmenjave ter kooptacija kmetstva so samo del zgodbe. V Mehiki je v devetdesetih šlo za borbo proti razširjanju genetsko modificiranih organizmov, a četudi je do danes komercialno sajenje gensko spremenjene koruze v Mehiki prepovedano, je v mehiško državo nemoteno vstopila uvožena gensko spremenjena koruza iz ZDA. Med letoma 2002 in 2018 je Mehika dovolila uvoz – za neposredno prehrano ljudi in predelavo hrane – 72 transgenih sort koruze, odpornih na herbicide.

Po večini so se glede tega oglašali staroselci, kot takšni pa so se z idejo mednarodne solidarnosti javili zapatisti s svojo Šesto deklaracijo: *»Ustvarili bomo nove odnose medsebojnega spoštovanja in podpore z osebami in orga-*

nizacijami, ki se upirajo in borijo proti neoliberalizmu in za človeštvo. Kolikor je v naši moči, bomo poslali materialno pomoč, kot je hrana in ročni izdelki za tiste brate in sestre, ki se borijo po vsem svetu. Za začetek bomo prosili dobro vlado iz La Realidad, da posodi njihov tovornjak, ki se imenuje »Chompiras«, in za katerega se zdi, da zdrži 8 ton, napolnili pa ga bomo s koruzo in morda dvema 200-litrskima sodoma z oljem ali bencinom [...], in to bomo dostavili kubanskemu veleposlaništvu v Mehiki, da ga pošljejo kubanskemu ljudstvu kot pomoč zapatistov za njihov odpor proti severnoameriški blokadi ...« A zanimivo, vnovič se ukvarjamo s koruzo tudi v letu 2022: v kontekstu mednarodno naraščajočih cen in zmanjšanja zalog koruze zaradi vojne v Ukrajini, ter zaradi stagnacije domače proizvodnje koruze in rekordnega povečanja uvoza, ki je leta 2021 dosegel 17,4 milijona ton. Glede na to obupno stanje avtohtonih vrst koruze in njene pridelave se zdi, da bomo težko vzdrževali prepoved uvoza gensko spremenjene koruze za človeško uporabo.

Vprašanje kmetstva in organiziranja kolektivnega dela smo v tokratni številki ČKZ naslovili s člankom »Zemlja in svoboda«, kjer je ena izmed ključnih točk dejstvo, da so zapatisti pravzaprav naredili svojevrsten »prelom v redu emancipatornih politik, kajti nočejo oblasti, temveč avtonomijo za indijanska ljudstva [pueblos indios] v državi Chiapas« (Kurnik, 2002: 77). V članku Jesusa Ramireza Cuevasa »Refleksije iz Mehike: Pohod staroselskega ponosa, štirideset dni, ki je ganilo Mehiko« (ČKZ, 2002) pa je avtor zadeve postavil malo drugače. Trdi namreč, da je na primeru pohoda leta 1994 jasna perspektiva staroselcev, ki ne hrepeni po »povračilu ali maščevanju, temveč ima namen, da postanejo del pluralne države«, torej da je ob uporabi državne zastave in prepevanja mehiške himne v sozvočju s tradicionalnimi oblekami, jeziki in obredi izpostavljena želja staroselcev po integraciji v vlogo državljanov z drugačno kulturo«. Na tem mestu bi bilo treba dodati tudi to, da zapatisti izhajajo iz skupnostnega vsakdanjega življenja in preživetja, kar je njihova specifična, ki ni preveč aktualna za evropski kontekst, ki po drugi strani izhaja večinoma iz situacij krize, občasnih uličnih izgrediv in enkratnih urbanih spektaklov. Ob 100-letnici oktobrske revolucije je leta 2017 *Časopis za kritiko znanosti* izdal svojo 269. številko, v kateri se avtorica uvodnika lotevata zapatistične revolucije in jo jemljeta kot »paradigmatski primer nove postkolonialne in postmoderne kontekstualizacije in lokalizacije revolucije«. Ob tem izpostavita pomen skupnosti, dostojanstva in rehabilitacije vednosti in subjektivitete, v čemer se lahko pridruži tudi tokratna številka v okviru člankov, ki obravnavajo očitno še vedno več kot pereč problem politične subjektivnosti, na primer »Pogumne ženske iz Kruščice: od pravice do vode do politične moči«, ki razpravlja o medijski podobi in

realnem učinku političnega agensa lokalnih žensk v boju za zaščito lokalne reke. Po drugi strani pa je ključno vprašanje *skupnosti*, ki preveva celoten duh, v katerem se je odvijal zapatistični obisk evropske celine, obenem pa tudi refleksije srečanj, ki so mnogim kolektivom umanjale, še posebej pa je umanjala refleksija ne le s strani evropskih kolektivov, temveč tudi samih zapatistov.

Kje je torej ta skupnost in ali lahko govorimo o enem gibanju, če so se zapatisti pravzaprav srečevali z množico (niti ne *multitudo*) fragmentiranih gibanj, ki si delijo le nekatere ideje, a so umeščene drugače, drugačni pa so tudi njihovi pogoji, odnosi, orodja in metodologija dela. To je relevantno predvsem zato, ker so po eni strani zapatistično delegacijo gostili kolektivi, ki so se v uvodu in zaključku organizacije zapatističnega prihoda spraševali enako vprašanje, je pa relevantno tudi zaradi dejstva, da se obisk tovarišije iz Mehike ni zgodil v vakuumu, temveč v aktualnem politično napetem času. Morda je za drugačen pogled mnogih evropskih (po večini urbanih) gibanj, ki zaenkrat še niso zmožna kontekstualizirati svoje skupnostne pozicije (v odnosu do ruralnega kmečkega zapatističnega boja), primeren članek o urbanih segmentih politične realnosti v Mehiki Sebastiana Estrema z naslovom »Mehika, urbanizacija in protesti med letoma 2011–2014«.

V članku avtor izpostavi provokatorsko opombo, da je »za mehiško *levico*, zlasti za *indigenistična gibanja*, ta koncept [*mestizaje*] problematičen, saj ga je mogoče razumeti kot zanikanje obstoja „staroselskih ljudstev“. Narekovaji tu niso nepomembna podrobnost, saj pojem „staroselska ljudstva“ ni nič drugega kot zahodnjaški prikaz velikanske raznolikosti ljudstev, ki še živijo na ameriški celine. Gre za grobo poenotenje, ki zelo različne narode meče v isti koš.« Ta opomba glede pojmovanja in vloge »staroselskosti« nas pripelje do tematike političnega agensa staroselskih ljudstev, ki jo politologinja Courtney Jung izjemno popiše v svoji knjigi »The Moral Force of Indigenous Politics«. Jung tam razloži razvoj političnega vpliva, ki ga je imela institucionalizacija ljudstev v okviru mednarodnega prava, kar je poleg oboroženega in političnega prav tako polje boja mehiških staroselcev. Kako so torej zapatisti razširili svoj politični agens na ostala staroselska ljudstva in s tem utrdili svojo pozicijo (in prepoznavnost) boja v mednarodni javnosti? Kot trdita Brubaker in Cooper, »[D]ržava monopolizira ali želi monopolizirati ne le legitimno fizično silo, ampak tudi legitimno simbolno silo. To vključuje moč poimenovanja, identifikacije, kategorizacije, navedbe, kaj je kaj in kdo je kdo.«

Zato je liberalizem v mehiški državi, ki je ustanovila kmeta (ki se je potem oborožil), za namene svoje ureditve evropskega globalnega reda ustanovil *politično identiteto* »staroselca«, ki kot takšen lahko zahteva pravice,

zemljo, ipd. Prej beseda staroselec ni pomenila nič, kot staroselec nisi mogel zahtevati nič od nikogar. Od trenutka težko priborjenega priznanja znotraj mednarodnega pravnega reda, kot tudi na račun političnega boja lahko izterjajo različne pravice. Courtney Jung v tem smislu lucidno opozori na procese, ki so pripeljali do tega: *»poseben način, na katerega je mehiška država ustanovila kmete kot nacionalni simbol in steber strankarske podpore, je imel poznejše posledice za sposobnost kmetov za organiziranje in politično mobilizacijo, za stopnjo, do katere so lahko razvili neodvisno politično agendo, in za vzvode, s katerimi so lahko postavljali zahteve državi. [...] Kljub temu je kmečka politika v 70. in 80. letih 20. stoletja postavila osnovo avtohtone politike v 90. letih prejšnjega stoletja. Sami pogoji, ki so vodili do nastanka skupine, narekujejo pogoje njenega političnega angažmaja in določajo legitimnost njenih trditev. Politični položaj skupin ne izhaja iz tega, kdo so, ampak iz tega, kar jim je bilo storjeno. Posledično je tudi politična identiteta pogoj političnega agensa. Postati »avtohton« je pomemben politični dosežek. Avtohtona identiteta se je pojavila kot pogoj političnih ukrepov za mnoge najrevnejše in najbolj marginalizirane populacije na svetu [...] Avtohtona identiteta je težko pridobljena zmaga političnih aktivistov, ne pa spontana globalna reakcija v obrambo ohranjanja kulture.«*

Courtney Jung lahko le pritrdimo, ko izpostavi, da moramo (čeprav odsotnost politične identitete ne pomeni odsotnosti politične zavesti!) nujno razumeti tudi politično vlogo sodobne države (elitne, oligarhične, rasistične, partitokratske, periferne, multikulturne, centralne, ipd.), ki je igrala najbolj neposredno vlogo pri konstituiranju takšnih političnih identitet, kot sta kmečka in domorodna, lahko bi dodali tudi migrantska. Jung nadaljuje, da *»kot politični kategoriji kmet in staroselec nista preprosto konstruirani, temveč sta izrecno zgrajeni z zakoni, politikami in institucijami, ki vgrajujejo in utrjujejo takšne kategorije kot osnovo politične organizacije in upravičenosti.«* Obenem pa kritizira tudi redukcijo staroselskih ljudstev in njihovega političnega agensa na kulturo in kulturna obeležja, ki izkrivljajo in omejujejo njihovo politiko. Zato bi bila tudi zanimiva naloga obrniti pogled nazaj na lokalna in regionalna gibanja in narediti pregled njihovega delovanja: kdo vse je politični akter znotraj gibanj in ali je prepoznan kot takšen? Za kakšno politično identiteto (ali vsaj subjektiviteto) gre? Za koliko bojev lahko rečemo, da so politični in kateri so pravzaprav kulturni? Ali: kaj je tisto, kar je alternativna politična praksa, ki pa se šteje le kot alternativna kultura, ter kaj je tisto, kar je kulturniški boj, ki se ga je zamenjalo za političnega?

Zapatisti v političnem smislu niso zahtevali menjavo ene vlade z drugo, niti nekih srednjih poti, temveč so zahtevali *ponovni ustroj* mehiške družbe, *ново ureditev*, ki sloni na spoštovanju razlik in principu avtonomije – pra-

vice ljudstev do samoodločbe oziroma do modela razvoja, za katerega se sami odločijo. Enako pravico do samoodločbe za model življenja in razvoja pa so zahtevali tudi staroselci na drugem koncu sveta, na Tajvanu, kjer so ljudstva Atayal uspela obstati znotraj kapitalistične države in postkolonialnih pogojev življenja s svojo politiko samoupravljanja. Več o tem v članku *»Zgodovinski pregled in aktualnost staroselske ekovasi Smangus na Tajvanu«*, v katerem je bil naš namen predstaviti kontekst in opcije družbenopolitičnega organiziranja, ki so jih ubrali tamkajšnji staroselci in ki je navkljub neskončnim razlikam v kontekstu skupnostnega dela in življenja pravzaprav zelo podoben zapatistični ali kakšni drugi staroselski kozmologiji.

Kot poudari Raul Zibechi v intervjuju za La Jornada z 30. decembra 2022: *»V Latinski Ameriki je imel zapatizem v prvih letih zelo močan vpliv, logično. Kasneje se je intenzivnost tega vpliva spremenila, a danes, ko je minilo skoraj 30 let od »Ya Basta! (Dovolj je!)«, imamo v Latinski Ameriki, vključno z Mehiko, veliko število avtonomnih izkušenj ... ki jih ne bi opisal kot hčere zapatistov, vendar gredo po podobni poti: ljudstvo Mapuče ali različne različice ljudstva Mapuče vidimo na jugu Čila, na jugu Argentine; nato je tu ljudstvo Nasa (Paez) na jugu Kolumbije, v Caući [o čemer piše Arthuro Escobar v knjigi Dizajni za Pluriverzum, ki jo recenziramo v nadaljevanju, op.a.]; rojstvo dveh avtonomnih teritorialnih vlad na severu Peruja ter teritorijev ljudstev Wallmapu in Wampis, ki sta se oblikovali leta 2015 Wampis s svojo avtonomno oblastjo ter Wallmapu leta 2021«*. Takšen primer v tej publikaciji obravnava tudi avtor Julio Cesar de Souza Dória v članku *»Autonomous Community and Peasant Resistance in Rio de Janeiro: The History of Quilombo Cafundá Astrogilda«*. A ne pozabimo, da so staroselci, ki so postali inspiracija za zahteve vseh izključnih, pravzaprav imeli močno ljudsko podporo, saj je takšen tudi njihov boj za avtonomijo: ljudski.

V kontekstu avtonomije je zanimiv poziv tovariša Kurnika izpred dvajset let, ko izpostavi »nalogo, ki jo imajo „sestavine globalnega gibanja“ v Sloveniji: širitev avtonomije družbenega, promocije etične utemeljitve družbenega življenja izven in onstran civilne družbe, prekinitev z mistifikacijo civilne družbe (ki ima za funkcijo posredovanje za državo in k državi), kajti civilna družba je danes mrtva in nobenega smisla nima obujati to truplo«. Da gre za truplo, se lahko strinjamo tudi danes, ko se »civilna družba« vzpostavlja kot državni privesek, aktiven ob različnih situacijah vsaj od leta 2015, ko so se poleg po večini humanitaristično in apolitično naslavljalne migracije, trenutno pa so aktualni, zanimivo, labirintski boji za zdravstvo, pravice žensk in LGBTQI+, vodne vire in menjava (elit na) oblasti, zgodila pa se je tudi oživitev zelenega (eko) gibanja. Vse te priložnostne in tipske politike pa so

še kako determinirane s postulati neoliberalnih (zahodnih/severnih) smeric, ki omogočajo politizacijo (posebej mladih), s katero pa se ne prepričuje sistemskih značilnosti problema, znotraj nje pa akterji vedno znova izberejo, da ne bodo delovali protisistemsko in revolucionarno. Kot rečeno, smo v širšem vzhodnoevropskem kontekstu priče tudi protivojnim oziroma mirovniškim pozivom različnih iniciativ, ki pa še vedno ne obetajo globalnega gibanja s kakršno koli politično relevanco. Na nek način so bili zadnji izdihljaji protivojnih kampanj ravno množični protesti proti vstopu v zvezo NATO, ki pa je v zadnjih dvajsetih letih zgolj razširil svoje teritorije delovanja in ingirenc: leta 2019 so namreč NATO zaveznice sprejele novo politiko in priznale vesolje kot novo operativno področje (poleg zraka, kopnega, morja in kibernetnega prostora). Dvajset let nazaj so aktivistične skupine in gibanja še kako vzpostavljale nujno povezavo med bojem proti vojni in bojem proti neoliberalizmu. V obeh primerih je šlo za družbenopolitični ustroj, ki je »svojo obliko našel v permanentni vojni in proizvodjanju revščine« (Kurnik, 2002), vprašanje pa je, kako to naslavljajo npr. današnja skvoterska, LGBTQI+ in ekološka gibanja. V tem smislu bi lahko izpostavili kolektiv Essential Autonomous Struggles Transnational (EAST), ki je sestavljen iz pretežno feminističnih in LGBTQI+ gibanj, gibanj za delavske pravice, migrantskih gibanj in gibanj za stanovanjske pravice. Na videz nepovezani boji, ki imajo več skupnih imenovalcev, se pod okriljem EAST še vedno niso množično in močno vzpostavili, kot je to dvajset let nazaj uspevalo alterglobalističnemu gibanju. EAST nikakor ni prevladujoče gibanje niti na Bližnjem vzhodu, v Magrebu ali podsaharski Afriki, niti v Srednji in Južni Ameriki, o tem sploh ni govora, a je vendarle nov pojav, ki od začetka vključuje nove in drugačne akterje iz vseh teh regij sveta. To so akterji, ki v preteklosti niso bili dominantni deležniki globalnih politično-aktivističnih garnitur, saj je center delovanja in organiziranja po večini gravitiral na Zahod. Tokrat gre za poskus združevanja in povezovanja omenjenih akterjev s kolektivi in iniciativami iz Vzhodne Evrope, ki so še kako začutili posledice privatizacije neobhodnih aspektov življenja ter divjega neoliberalizma in terorja multinacionalk in to razumejo drugače kot zahodni svet.

Trideset let po krahu socializma se v nekdanjih socialističnih regijah jača glas alternativnih gibanj, ki se borijo proti neoliberalni eksploataciji in neenakosti. Njihovega prispevka v tokratni številki nimamo, verjetno se bodo znašla v kateri od prihodnjih številčk ČKZ, vseeno pa smo jih vključili, ker so, kljub temu da majhen, vseeno relevanten del aktualnega političnega tkiva in jih ne bi bilo prav zamolčati. Relevantna so zato, ker predstavljajo poskus čezmejnega organiziranja multitud, ki so kot skupnosti preživele revščino,

neoliberalizem, izključenost, vojne ipd. Po razpadu socializma so živila življenja, ki so jih narekemale novovzpostavljene »politične elite«, zrasle na nacionalizem, birokratizaciji in evroatlantskih obljubah in dolgovih, zdaj pa so vpete v oligarhične strankarske strukture ter v večnem jalovem iskanju »novih obrazov«. V dvajset let stari zapatistični številki je v drugem članku rubrike Refleksije iz Mehike, z naslovom »Kalejdoskop: enaki in različni« ravno na ta način pisal tudi Luis Hernandez Navarro, novinar La Jornade. V svojem članku izpostavi, da so njihove skupnosti »preživele revščino, izključenost in globalizacijo, ki iz njih dela sužnje na lastni zemlji, ter da ne bodo prenehale z bojem za kolektivne pravice njihovih ljudstev, dokler ne bodo priznane«.

Na tem mestu zaključujem zgodovinski pogovor med dvema številčkama ČKZ, ki stojita dvajset let narazen v času.

»Danes je akcija, včeraj je zgled, jutri je smrt, pojutrišnjem pa želja, ki jo je težko izpolniti.« — Mu'awiyah ibn Abi Sufyan

LA GIRA POR LA VIDA

TURNEJA ZA ŽIVLJENJE

Izjava za življenje

1. januar 2021

LJUDSTVOM SVETA:

LJUDEM, KI SE BOJUJEJO NA PETIH CELINAH:

SESTRAM, BRATOM IN TOVARIŠICAM_EM:

V zadnjih mesecih smo se med seboj povezale_i na različne načine. Smo ženske, lezbijke, geji, biseksualke_ci, transspolne_i, transvestiti_ke, transseksualci_ke, interseksualci_ke, kvir in drugo, moški, skupine, kolektivi, združenja, organizacije, družbena gibanja, staroselska ljudstva, sosedska združenja, skupnosti ter dolgi intakodalje, ki nam daje identiteto.¹

Razlikujejo in ločujejo nas dežele, podnebja, gore, doline, stepe, pragozdovi, puščave, oceani, jezera, reke, potoki, lagune, rase, kulture, jeziki, zgodbe, starosti, geografije, spolne in nespolne identitete, korenine, meje, organizacijske oblike, družbeni razredi, kupna moč, družbeni prestiž, sloves, priljubljenost, sledilci, všečki, valute, stopnja izobrazbe, značaji, opravi, vrline, napake, plusi, minusi, ampak-i, vendar-ji, rivalstva, sovražnosti, pogledi, argumenti, protiargumenti, razprave, spori, pritožbe, obtožbe, zaničevanja, fobije, nagnjenja, pohvale, zavrnitve, žvižgi, aplavzi, božanstva, demoni, dogme, herezije, kar nam je všeč, kar nam ni všeč, vedenja ter dolgi intakodalje, zaradi katerega se razlikujemo in si ne tako redko nasprotujemo.

¹ Oktobra 2020 je Tajni staroselski revolucionarni komite (CCRI) – glavno poveljstvo Zapatistične vojske nacionalne osvoboditve (EZLN) objavil prvega izmed šestih komunikejev, ki naznanjajo zapatistično pot na vseh pet kontinentov, začevši z evropskim. Za začetek pričujočega Časopisa za kritiko znanosti objavljamo zadnjega izmed komunikejev (ki so oštevilčeni v obratnem vrstnem redu), Izjavo za življenje, osrednjo izjavo skupnega razumevanja med Zapatisti in podpisniki iz celotnega sveta na podlagi katere se dogajajo srečanja na Potovanju za življenje. Izjava je bila pridobljena na spletni strani EZLN <https://enlacezapatista.ezln.org.mx/2021/01/13/prvi-del-izjava-za-zivljenje/> in je prav tako dostopna na spletni strani ene izmed dveh sprejemnih koordinacij zapatistične delegacije na teritoriju, imenovanem Slovenija: <https://zapatista.kompot.si/>. Omenjena koordinacija je poskrbela za prevode komunikejev in jih tudi izdala v knjigi *Potovanje za življenje*, Acerbic distribution, 2021.

Združuje nas le peščica stvari:

To, da tegobe na svetu jemljemo za svoje: nasilje nad ženskami; preganjanje in preziranje drugačnih po afektivni, emotivni in spolni identiteti; uničenje otroštva; genocid nad staroselci; rasizem; militarizem; izkoriščanje; ropanje; uničenje narave.

Razumevanje, da je za te tegobe odgovoren sistem. Izkoriščevalski, patriarhalni, piramidalni, rasistični, lopovski in zločinski krvnik: kapitalizem.

Spoznanje, da tega sistema ni mogoče reformirati, vzgojiti, ublažiti, obrusiti, udomačiti, počlovečiti.

Zaveza, da se bomo zoper ta sistem bojevale_i povsod in vselej – vsak_a na svojem področju –, dokler ga ne bomo popolnoma uničile_i. Preživetje človeštva je odvisno od uničenja kapitalizma. Ne uklanjamo se, nismo naprodaj in ne popuščamo.

Gotovost, da boj za človeštvo poteka po vsem svetu. Tako kot uničevanje, ki gre svojo pot in se ne ozira na meje, narodnosti, zastave, jezike, kulture, rase; tako boj za človeštvo poteka povsod, vseskozi.

Prepričanje, da na svetu živi in se bojuje veliko svetov. In da so vsa prizadevanja za homogenizacijo in hegemonijo napad na človekovo bistvo: svobodo. Enakost človeštva je v spoštovanju drugačnosti. Podobno si je v svoji različnosti.

Spoznanje, da nam napredka ne omogoča želja po vsiljevanju svojega pogleda, svojih korakov, družbe, poti in usod, temveč posluh in pogled drugega, ki se, različen in drugačen, prav tako zavzema za svobodo in pravičnost.

Zaradi vsega naštetega, kar nas druži, smo, ne da bi opustili svoja prepričanja ali nehali biti, kar smo, sklenile_i:

Prvič – Izpeljati srečanja, pogovore, izmenjave idej, izkušenj, analiz in ocen med tistimi, ki se iz različnih izhodišč in na različnih področjih zavzemamo za boj za življenje. Potem bo vsakdo nadaljeval svojo pot ali pa ne. Gledati in poslušati drugega nam bo morda pomagalo pri našem naslednjem koraku ali pa ne. Toda spoznavanje različnosti, je tudi že del našega boja in naših prizadevanj, naše človečnosti.

Drugič – Da se ta srečanja in dejavnosti izvedejo na petih celinah. Da se v Evropi odvijejo julija, avgusta, septembra in oktobra leta 2021, in sicer ob neposredni udeležbi mehiške delegacije, sestavljene iz CNI-CIG, Fronte ljudstev za obrambo vode in zemlje iz Morelosa, Pueble in Tlaxcale ter EZLN. Pozneje – natančno kdaj, bomo še določili – se bomo po svojih zmožnostih zavzele_i še za izvedbo srečanj v Aziji, Afriki, Oceaniji in Ameriki.

Tretjič – Povabiti tiste, ki jih pestijo podobne skrbi in se posvečajo podobnim bojem, vse poštene ljudi in vse tiste spodaj, ki se upirajo in vztrajajo na številnih koncih sveta, naj se pridružijo, prispevajo, podprejo in sodelujejo na teh srečanjih in dejavnostih; in da podpišejo ter za svojo vzamejo to izjavo ZA ŽIVLJENJE.

Z enega izmed mostov dostojanstva, ki združuje pet celin.

Me_i.

Planet Zemlja

1. januarja 2021.

Iz raznolikih, nehomogenih, drugačnih, nepodobnih, neenakih, oddaljenih in različnih koncev sveta (v umetnosti, znanosti in boju v odporu in upor)

Prvotno objavljeno na:

<https://enlacezapatista.ezln.org.mx/2021/01/13/prvi-del-izjava-za-zivljenje/>

Pet poglavij zapatistične pratike¹

V začetku oktobra 2021 je Maribor obiskala zapatistična delegacija iz Chiapasa.² Ustavila se je tudi v kulturnem centru GT22 in z nami delila svoje izkušnje iz samoorganiziranega političnega boja, o vlogi umetnosti v njem in o nujnosti izgradnje globalne solidarnosti pri varovanju Zemlje, ki ječi pod jarmom nevzdržne ekspanzije in izkoriščanja. Ob prehodu starega v novo leto želimo z vami deliti besede, ki so jih zapatistični tovariši kot semena upanja in solidarnosti prinesli od daleč in jih pustili kliti v nas in soborcih ter soborkah po vsej Evropi. S skupnimi močmi in v sodelovanju z vrtcem Ivana Glinška ter mariborskimi otroki smo pod umetniško taktirko Vedrana Štimaca na mariborskih ulicah pustili tudi trajen pečat obiska zapatističnih tovarišev – prekrasen mural, ki sporoča, kar vam v novem letu želimo sporočiti tudi mi: zdravo in solidarno, za svet mnogoterih svetov, za življenje!

Jacobo: Dober dan, dobro jutro, smo del delegacije iz Chiapasa, poslali so nas tisoči zapatistov in zapatistk iz države Chiapas. Ime mi je Jacobo.

Brólin: Bratje, sestre, tovariši in tovarišice, dobro jutro. Ime mi je Brólin, prihajamo iz zvezne države Chiapas, smo zapatisti na *Turneji za življenje*. To je naše delo, ki ga opravljamo na evropski celini. V Evropo nas je prispelo 28 ekip, po pet tovarišev oziroma tovarišic.

Martín: Lep dober dan vsem. Sestre, bratje, tovariši, tovarišice. Moje ime je Martín, sem član delegacije zapatistov in zelo smo veseli, da smo tukaj z vami, da lahko poslušamo o vašem delu in skušamo odgovoriti na nekatera vprašanja. Pošilja nas na tisoče podpornih skupin iz Chiapasa in naša misija je prav to, da vam prisluhnemo v tem skupnem srečanju.

1 Transkript pričevanja petih članov zapatistične delegacije je bil izvorno objavljen na spletni strani skupnosti GT22 z naslovom Zapatistična letoletna poslanica za življenje. Dostopno na: <https://gt22.si/zapatisticna-turneja-za-zivljenje/> (31.1.2023)

2 Chiapas [Čiapas] – najjužnejša zvezna država Mehike, ki meji na Gvatemalo. V njej prebiva dobrih pet milijonov ljudi.

Alfonso: Dober dan, bratje, sestre, tovariši. Moje ime je Alfonso, sem član zapatistične delegacije. Sem na poti, daleč od doma. In prišel sem k vam. Z vami bomo delili svoje izkušnje, vaše pa vzeli s seboj, da jih delimo s tovariši v Chiapasu. Hvala vam.

Marín: Pozdravljeni. Lep dober dan vsem tovarišem, bratom in sestram. Sem Marín, član delegacije zapatistov, ki tako kot jaz potujejo po evropski celini. Nas pet sestavlja eno od 28 ekip v delegaciji, v kateri je več kot 160 tovarišev, ki se potikajo po evropskem ozemlju. Eden od naših ciljev je torej deliti svoje izkušnje in prisluhniti izkušnjam kolektivov in skupin iz Evrope, da svoje izkušnje s tem še bolj obogatimo, da bomo lahko vsi skupaj iskali boljše, močnejše poti upora, da se bomo lahko skupaj borili za življenje. Boj za življenje je naš skupni boj. Prišli smo kot zapatisti in kot zapatisti smo tukaj, vendar razmišljamo o življenju. O našem delu bi torej rad povedal: celota, ki jo prinašamo, je sestavljena iz petih delov, ki vam jih bomo v nadaljevanju predstavili. Upam, da nam bo ostalo tudi kaj časa za vprašanja. Za zdaj je to vse. Hvala vam.

Martín: No, torej začnimo s predstavitvijo. Mi smo zapatistična delegacija in smo zgolj predstavniki naše podporne baze, v kateri je na stotine in tisoče tovarišev, ki so ostali v Chiapasu in nam naložili nalogo, da pridemo k vam delit svoje izkušnje boja. Da se združi vsa Evropa. Da izve, kako se v Chiapasu borimo. In da vidite, ali vam zgodba o tem, kako smo se tam uprli, lahko pomaga okrepiti vaše lastno delo. Z drugimi besedami, prišli smo posejati semena: semena odpora in upora. Ta odpor, to seme, je naša avtonomija, naša zapatistična avtonomija. Pot, ki smo jo načrtali pred 27 leti in po kateri hodimo še danes, je način, s katerim smo se prvotni narodi med seboj organizirali in se uprli kapitalizmu. Prvotni narodi zato, ker izhajamo iz plemen Tzeltal,³ Tzotzil⁴ in Tojolab'al⁵, torej smo majevskega izvora.

Maruša: Katere so te majevske skupnosti, ki jih omenjaš?

3 Ljudstvo majevskega izvora, ki naseljuje severno visokogorje mehiške države Chiapas. V popisu prebivalstva leta 2020 se je za pripadnike ljudstva Tzeltal izreklo nekaj manj kot šeststo tisoč oseb.

4 Ljudstvo majevskega izvora, ki naseljuje centralno visokogorje mehiške države Chiapas. V popisu prebivalstva leta 2020 se je za pripadnike ljudstva Tzotzil izreklo petsto petdeset tisoč oseb.

5 Ljudstvo majevskega izvora, ki naseljuje celotno področje mehiške države Chiapas. V popisu prebivalstva leta 2020 se je za pripadnike ljudstva Tojolab'al izreklo šestdeset tisoč oseb.

Martín: Tako kot je Maribor vas, je tudi pri nas na stotine vasi in vse so majevskih korenin. Govorimo več jezikov, ki izhajajo iz našega maternega majevskega jezika. Ta se je razvil v več različnih jezikov. Jaz govorim jezik plemena Tzeltal, Marín, Brólin in Alfonso govorijo jezik plemena Tzotzil, Jacobo pa jezik plemena Tojolab'al. Kastiljščino uporabljamo zgolj zato, da se med seboj razumemo, vendar imamo vsi druge materne jezike.

Torej, naša organizacija EZLN nam je naročila, naj gremo in zgodbo našega boja delimo z drugimi. »Povejte drugim našo zgodbo, povejte moškim in ženskam, kako smo to storili zapatisti,« so rekli. »Pogovorite se z moškimi in ženskami, ki želijo prisluhniti in videti, ali jim naše izkušnje lahko pomagajo pri združevanju v boju.« Danes so v Mehiki te sanje majhne. Zelo smo majhni, a če se zberemo na različnih koncih sveta, se lahko borimo skupaj. Ker vidimo, da nekaj je, da ne živimo vsi na enak način: nekateri imajo za jesti, drugi nimajo. Nekateri imajo streho nad glavo, drugi je nimajo. Nekateri imajo svojo zemljo, drugi je nimajo.

Beseda, ki vam jo prinašamo, je razdeljena na pet delov. In ta beseda je naša zgodovina, je tisto, kar živimo. Ni nekaj, kar bi prebrali, temveč nekaj, kar smo ustvarili. Je to, kjer smo trenutno, in je tisto, kar smo prišli deliti z vami. Torej, prva točka, o kateri bomo govorili, je življenje naših prednikov na veleposestvih, imenovanih *fince*.⁶ Govorili bomo o tem, kako je naše ljudstvo trpelo pred mnogimi leti. Nato je prišla druga faza našega boja: podtalno delovanje oziroma *clandestinidad*. Tako ga imenujemo. To je delo, ki smo ga opravljali skoraj deset let, a o tem malo kasneje. V tretjem delu želimo z vami govoriti o tem, kako organiziramo oblike vladanja, vladne organe, ki jih imenujemo MAREZ.⁷ To so v resnici nekakšne avtonomne, uporne zapatistične občine. Črka M predstavlja občine oziroma soseske. Črka A predstavlja avtonomijo, črki R in E uporništvu, črka Z pa zapatiste – MAREZ torej. V četrtem delu vam bomo predstavili, kako smo skozi leta oblikovali *svete dobrih vlad*,⁸ strukturo odborov za dobro upravljanje. Avtonomni sistem vladanja, kot mu pravimo, je ena izmed pomembnejših tem, ki vam jih želimo predstaviti. Zadnja tema pa bo vprašanje odpora in upora v naših skupnostih. Vse skupaj je beseda, ki jo želimo deliti z vami. No, pa kar začnimo.

6 Finca [finka] je kos podeželskega ali kmetijskega zemljišča s kmečko hišo. V Latinski Ameriki je oznaka za nekdanja veleposestva sužnjelastnikov.

7 MAREZ (Municipios Autónomos Rebeldes Zapatistas) so avtonomni teritoriji, ki jih nadzoruje zapatistična oblast, na področju zvezne države Chiapas, ki so se oblikovali po zapatističnem uporu leta 1994.

8 Juntas de Buen Gobierno [Húntas de Buen Gobjerno], oblike samoupravnih institucij, ki so jih vzpostavili deset let po zapatistični vstaji.

Življenje na veleposestvih

V prvem delu bom malo povzegal. Babice in dedki, naši stari starši, so nam pripovedovali o življenju pred več kot 100 leti. Živeli smo na zemlji, na kateri smo delali. Potem pa so tja prispeli ljudje, ki so našo zemljo zasegli, ne da bi nas prosili za dovoljenje. Ljudje polnih žepov. Kratko malo so prišli v najvišje dele gora in si rekli: »Vsa ta zemlja, do koder mi seže pogled, vse to je moje!« In iz tega, kar so videli, so ustvarili ogromna veleposestva, ki jih imenujemo *fincas*. Kmetije z deset, petnajst, dvajset tisoč hektarji obdelovalne površine in zgolj enim samim lastnikom. Tako so to storili.

Ti ljudje [polnih žepov, op. p.] pa niso postali zgolj lastniki zemlje, temveč tudi ljudi, ki so tam živeli. In ti ljudje so bili naši dedki in babice, ki so izgubili vso svobodo. Prej so lahko svobodno obdelovali svojo zemljo, v tistem trenutku pa so izgubili vse pravice in postali sužnji ene osebe. »Prekleti gospodar« so ga imenovali, v tistem za nas tako težkem času. Ta veleposestva so bila zgolj monokulturna. Pridelovala so na primer zgolj govedo ali kavo ali koruzo ali fižol ali sladkorni trs itd.

Marín: Želim pojasniti malo več o živinoreji. Gradili so velike ograde, a ker takrat še ni bilo materiala, kot je bodeča žica, so sužnje prisilili, da so nosili kamenje za gradnjo ograd. Ograde so bile velike kakih sto kvadratnih metrov, zid je bil širok za kakšno roko in visok za roko in pol, da živina ograde ne bi preskočila. Pri tem delu so najbolj trpeli predvsem otroci naših starih staršev, naši starši torej. Ne zato, ker bi delali po cele dneve, od šestih zjutraj do šestih zvečer, temveč zato, ker so bili hudo kaznovani, če dela niso opravili. Surovo so jih pretepli s *chicote*,⁹ kot mu pravimo. Gospodar pa dela ni nadzoroval sam. Pri tem so mu pomagali kapatazi,¹⁰ majordomi¹¹ in kaporali.¹² Njim je bilo še posebej vseeno za nas. Hudo so kaznovali ženske, vlekli so jih za lase, ker so bili njihovi hrbti od bičev že tako razbrazdani, da ni imelo kam padati. In tako vsak dan znova. Vse to se je dogajalo med delom, kot je omenil že tovariš. Če je bilo to delo na plantaži kave, so morali najprej obdelati zemljo, nato posejati kavo, počakati, da dozori, jo nato obrati in očistiti, spraviti v vreče in odnesti na posestvo. In to delo zahteva

9 Chicote [čikote] je usnjeni bič s kremenovim kamenjem na koncu jermena, ki so ga sužnjelastniki uporabljali za kaznovanje sužnjev.

10 Delovodja.

11 Višji uslužbenec, ki vodi gospodinjstvo in nadzoruje služinčad (v frankovski državi tudi upravitelj posesti).

12 Desetnik.

veliko pridnih rok. Naši predniki so zato na pomoč pripeljali svoje družine ali mlajše otroke. Ko so tako starejši posekali kavni grm, so mlajši s svojimi drobnimi prsti vse pobrali. Pod grmom ni smelo ostati niti eno zrno, če so ga našli, so bili kaznovani vsi: starejši in mlajši. Zdi se mi, da zdaj malo bolje razumete, kakšno delo so opravljali naši predniki na teh veleposestvih. Če govorimo o trstičju, govorimo tudi o poljih koruze, fižola itd.

Vsa ta dela so bila težavna, lahkega dela preprosto ni bilo. Kar nekaj časa je tako preteklo v znamenju izkoriščanja, pod nadvlado teh ljudi. A potem je prišel trenutek, ko so se starši naših staršev, naše babice in dedki, nekako začeli organizirati. Te organizacije so bile, tako jim pravimo, odprte organizacije. Eno izmed njih, ki se je imenovala CNC¹³ oziroma Nacionalna kmečka konfederacija, je ustanovila kar mehiška vlada sama. In ko so naši predniki to videli, so začeli obupavati. Zakaj?

Tako vam povem: ta vladna institucija ni bila slaba zgolj zato, ker jo je ustanovila vlada, temveč zato, ker je ljudi zavajala, da je namenjena tistim, ki bi se sicer radi samoorganizirali. Takoj, ko je CNC postala popularna, jo je vlada začela nadzirati. Ljudstvo se je zato začelo samoorganizirati znotraj neodvisnih organizacij. Ena takih je sindikalna zveza ARIC¹⁴ oziroma Združenje za interese ruralnih kolektivov, kot mu pravimo. Tako se je torej ljudstvo organiziralo. Staroselsko ljudstvo mislim. A tudi pri tem združenju se je na posled zgodilo, da se je vodja zveze prodal. In naši predniki so izstopili in se niso več vrnili. Tako kot so njih odrezali, so zvezo odrezali oni sami, kot radi rečemo.

Če se vrnem nazaj. Kljub novim oblikam samoorganizacije so ljudje še vedno trpeli. In ni jih bilo veliko, ki bi dejavno razmišljali o razmerah, v katerih so se znašli. Veliko ljudi je razmišljalo, da bi se pred nasiljem umaknili globoko v gozd in visoko v gore biosfernega območja Modrih gora,¹⁵ ki ga poznamo tudi pod imenom lakandonski pragozd.¹⁶ Tam so bile namreč

13 Združenje kmetov in obdelovalcev zemlje oziroma največji kmečki sindikat, ustanovljen leta 1937, pod tedanjim predsednikom Lázarom Cárdenasom, ki je želel združiti in predstavljati interese mehiškega kmetstva. Kasneje je služil kot pomembna struktura pri snovanju Institucionalne revolucionarne stranke (PRI), ustanovljene leta 1938, in njenih kasnejših naslednic.

14 Sindikalistična zveza, ki so se ji v osemdesetih letih pridružili številni staroselci iz današnjih zapatističnih območij. Po sporih glede strategije vodenja je EZLN v devetdesetih prevzela več kot polovico članstva.

15 Montes Azules [montes asules] je biosferno območje na skrajnem jugovzhodu mehiške države Chiapas, ki štiti dobrih 3000 kvadratnih kilometrov lakandonskega pragozda.

16 Selva Lacandona [selva lakandona] je tropski deževni gozd, ki se iz mehiške države Chiapas razprostira v Gvatemalo. Po ocenah mehiških zoologov je dom tretjini ptičjih in četrtini živalskih vrst na območju celotne Mehike.

vasi, ki so jih kapitalisti prav tako želeli izseliti, a za večino še niso vedeli. Prav tam se je kmalu zatem rodila naša organizacija: Zapatistična vojska narodne osvoboditve.¹⁷

Obdobje podtalnega delovanja

Začetniki naše organizacije so bili trije mestici in trije staroselci, ki so se začeli organizirati in povezovati med seboj. Najprej so preverili teren, izvire vode, možnosti za izgradnjo naselij, nato so iskali kontakte z ljudmi, ki so tam živeli. Mnogo se jih je pridružilo, a še vedno premalo, in naša borba se še ni zares začela. Tisti tovariši, ki so imeli sorodnike, ki so še pred letom 1983 živeli po vaseh v okolici lakandonskega pragozda, so sorodnike povabili, naj se jim pridružijo v boju proti mehiški državi neposredno v pragozdu. In tako se je začelo to, o čemer bom govoril v nadaljevanju, obdobje *clandestinidad*,¹⁸ kot mu pravimo.

Naši tovariši so nato dve leti premišljevali, raziskovali in spoznavali, preden so začeli govoriti, kaj bi bilo dobro početi. Bomo tukaj sami ali bomo začeli z delom? Naleteli bomo na težave, a te bodo prišle tudi, če ne storimo ničesar! Tako so se odločili, da bodo začeli delati, in sprva so se zgolj pogovarjali z ljudmi in jih opazovali. Kaj dela ta človek, ko pije alkohol? Govori dobro ali slabo o vladi? Kakšen pa je, ko ne pije? Skratka, naši tovariši so skušali previdno, korak za korakom ugotoviti značaj teh oseb. In šele ko so jih spoznali in videli, da so vredni zaupanja, so jim povedali, kaj načrtujejo. Tako se je začelo novačenje tovarišev po vaseh, zaselkih, soveskah: strogo tajno. Vsakomur so zabičali, naj tisto, kar je slišal, hrani v mislih in pri srcu in naj se mu ne zareče. In ko je to [sporočilo zapatizma, op. p.] razumel prvi, je lahko povedal drugemu. Dva sta povedala drugima dvema in so bili že štirje. Postopoma smo napredovali, naše poslanstvo se je širilo med ljudmi. In tako je minilo leto, minili sta dve, mi pa smo sejali. Sprva počasi, nato vse hitreje.

Ko je bilo v vaseh in zaselkih med deset in petnajst novih tovarišev, so imenovali enega, dva, tri ali štiri odgovorne posameznike, odvisno od velikosti naselja. Prvi odgovorni se je ukvarjal s politiko: pogovarjal se je z ljudmi. Drugi odgovorni je skrbel za varnost: da se ne bi zgodilo kaj slabega, da

17 Ejército Zapatista de Liberación Nacional (EZLN). <https://enlacezapatista.ezln.org.mx/>

18 Clandestinidad [klandestinidad] – obdobje ilegale, podtalnega oziroma gverilskega delovanja.

ne bi kdo preveč povedal. Tretji odgovorni je bil zadolžen za zbiranje hrane. Četrti odgovorni pa je skrbel za podporo našim tovarišem, ki so se skrivoma pripravljali visoko v gorah. Tako so nas torej najprej politično izobrazili. Kako je videti izkoriščanje? Zakaj se bomo borili? Kaj so naše zahteve? Vse to so nam skušali razjasniti, mi pa smo to preučevali. Ogledali smo si tudi mnogo filmov o preteklih revolucijah, ki so se zgodile v Srednji Ameriki, na primer o mehiški revoluciji leta 1910 itd. Vse to zato, da bi v nas vzbudilo duha za boj, borbena razpoloženje.

Naš boj torej ni zgolj političen, je politično-vojaški boj. V tistem trenutku se je vzporedno s civilnim začel oblikovati tudi drugi del, ki mu lahko rečemo kar vojska. Sestavljati so se začele vojaške oziroma uporniške enote. Oblikovale so se sekcije, vodi, odredi in čete, saj smo na prvem velikem srečanju, ki smo ga imeli leta 1986, želeli pokazati, kako smo organizirani. Tam smo se tovariši in tovarišice iz različnih delov Chiapasa med seboj tudi prvič spoznali. Na tem prvem srečanju, v kraju San Pancho, se je nato oblikoval prvi zapatistični bataljon. Vojaški bataljon, da bo jasno.

Ne morete si misliti, kako zelo navdušeni so bili tovariši, ko so se prvič spoznali. Spoznali kot že del vojske. Videli so, da gre za resen politično-vojaški boj in ne za laži. Nato so se vrnili v svoje vasi, kjer so začeli še bolj trdo delati, da bi ustvarili več. Prihodnje leto je nato potekalo drugo srečanje. Tokrat v kraju, imenovanem La Ibarra. Tja pa ni prispel zgolj en bataljon, tja je prispelo veliko več tovarišev. Takrat nas je bilo že na tisoče, oblikovanih je bilo več bataljonov, ki jih poznamo še danes. Prvi se imenuje *Machete*,¹⁹ temu pa so sledili še bataljon *Hacha*,²⁰ *Azadón*,²¹ *Cuchillo*²² in *Navajas*.²³ Vse to so bili novi bataljoni, ki so bili ustanovljeni tam, na tistem drugem srečanju, ki je potekalo v La Ibarri leta 1987.

In spet so se vrnili naši bratje v svoje vasi, a tokrat veliko bolj samozavestni. Pri tem smo se vedno nadvse trudili, da je naše organiziranje ostalo skrivno. Iskali smo načine, kako se izmuzniti, če so nas tisti, ki niso bili del naše skupnosti, spraševali, kje smo bili in kaj smo počeli. Ta skrivnostnost, ta tajnost je še vedno pomembna, za vsako naše srečanje. Potem so minila naslednja tri leta oziroma pet let do našega naslednjega vojaškega srečanja, ki je bilo šele leta 1992.

19 Mačeta.

20 Kazen.

21 Motika.

22 Nož.

23 Bodalo.

Brólin: Tako nekako, ja.

Marín: Leta 1992 je potekalo zadnje vojaško srečanje. To ni bil več trening, prikazan je bil celoten vojaški manever s korakanjem vojaških enot. Najprej so se predstavile pehotne sile, nato je marširal konjeniški polk in potem še topništvo. Šlo je torej za popolnoma vojaško gibanje. Takrat se je že jasno izkazalo, da smo sila, tisoči in tisoči tovarišev, ni se nas dalo vseh prešteti. Po tem srečanju, po vrnitvi v vasi, pa se je med ljudmi že začela kazati nedisciplina in pomanjkanje samonadzora. Ni bilo več varno, kot mi temu pravimo. Pokazalo se je, da so ljudje nemirni, in to je začutila tudi mehiška vlada. Vojaški vodje so zato poslali povelje o posvetu v različne vasi, na vse konce zapatističnega Chiapasa.

Preden zaključim, želim pojasniti še, kako so sodelovale ženske. Niso začele skupaj z nami, moškimi, a ni minilo dolgo, da smo se srečali. Marširati namreč nismo mogli sami, tako kot one ne bi mogle same. Bojevali smo se lahko samo skupaj, skupaj od začetka. Ko govorimo o hrani, tortiljah, tostadah, mletih bučnih semenih – to so one pripravljale v časih, ko smo se še skrivali. Pa ne samo to, ukvarjale so se z zdravljenjem, vzgojo otrok, mnogo pa jih je sodelovalo tudi v organiziranih vojaških enotah. Nekatero so bile bojevnice, druge upornice itn. Vojska je bila sestavljena iz moških in žensk, ne zgolj moških.

No, da se vrnem na to, kar sem govoril o slabi varnosti. Po skoraj letu dni posvetovanja so se vrnili odgovori iz vseh skupnosti in vasi. Večina je rekla: »Gremo v vojno, zdaj je čas!« Bilo je kot na dlani in oblikovali smo vrhovno poveljstvo naše vojske. »Torej, kdaj bo ta vojna? Kje bo?« Nismo zares vedeli. Čakali smo na signal, saj smo vedeli, da bomo ob pravem času zvedeli, kam in kako. To se je dogajalo tistega davnega leta 1993.

V čakanju na pravi trenutek se je obrnilo leto 1993. Vsi tovariši smo se neučakano spraševali: »Ob kateri uri? Kdaj bo to?« Leto je bilo že skoraj čisto pri koncu. V zadnjih dneh decembra je nato prišlo povelje. Večina obo-roženih enot se je začela premikati 30. decembra, na silvestrsko noč pa se je začela ofenziva. Ob prvem svitu, prvega januarja leta 1994, smo napadli.

V procesu podtalnega delovanja, o katerem govorim, se je zgodilo še marsikaj, vendar bi potreboval veliko več časa, da vam vse povem. Za zdaj torej toliko. Z ofenzivo smo nadaljevali ob zori leta 1994. No, morda o tem že veste nekaj iz knjig, ki so vam prišle pod roke, morda ne. Napadli smo iz Altamirana, Las Margaritasa, Comitána, San Cristóbal, Oxchuca in Chanala. In mimogrede, napadli smo tudi vladno vojašnico, imenovano Rancho Nuevo. To so bili napadi, ki smo jih izvedli. Seveda je prišlo tudi do žrtev, a osvojili

smo vse pomembne točke: predsedniške izvidnice, vladne kontrolne točke, celo vojašnica je padla v naše roke. Dosegli smo vse, kar smo si zastavili v vojni, a naša želja je bila samo napredovati, napredovati in napredovati. Želeli smo osvoboditi Chiapas: »Pojdimo v druge zvezne države in pojdimo, pojdimo, dokler ne pridemo do prestolnice Ciudad de México.« Naša ideja je bila, da bomo svobodno in demokratično imenovali oblasti v vsaki vasi in mestu. Ampak v teh 12 dneh vojne se je zgodilo, da so ljudje začeli protestirati proti vojni, želeli so dialog, pogovor, ker vojna ubija. Naš cilj je bil, da ljudje vstanejo, a zgodilo se je ravno nasprotno. Zato vojna tudi ni trajala dolgo, trajala je zgolj 12 dni, potem pa smo morali prisluhniti ljudem. Razumeli smo, da se mehiška vlada sama ne bo sporazumela z njimi, še manj razumela naše zahteve. Skratka, ugotovili smo, da se moramo pogovarjati z ljudstvom. Takrat smo torej tudi mi ustavili vojno.

Pa saj v resnici nismo želeli vojne. Če ste pozorno spremljali naš uvod o veleposestniškem življenju, ste morda opazili, kam merim. Kaj smo videli? Če ničesar ne storimo, se nam bo godilo enako kot našim prednikom. Zato so ljudje vstali. Ker ni bilo več druge poti kot stopiti na vojaško pot in se boriti za nekaj. Tu torej končujem s pripovedovanjem, kaj se je dogajalo v času našega podtalnega delovanja in kar je bilo leta 1994. Zdaj pa bodo nadaljevali drugi tovariši.

Avtonomne uporniške zapatistične občine

Martín: Dobro, kot smo že povedali: ko smo se vzdignili z orožjem, je bila naša ideja, da gremo v vojno, od vasi do vasi, od države do države, Chiapas je vendarle čisto na repu Mehike. Ideja je bila torej, da gremo v vojno in v vsaki zvezni državi, v vsaki vasi, ki jo prečkamo, ljudi osvobodimo tega sistema, da bi se potem lahko samoupravljali. Takšen je bil načrt. Ko pa smo začeli vojno, se je izkazalo nekaj drugega. Mislili smo, da se bodo po zgledu Chiapasa dvignile tudi druge zvezne države, pa tudi ljudje v sosednjih državah: Gvatemali, Belizeju, Nikaragvi. Tudi tam namreč življenjske razmere niso bile dobre. Ljudje so trpeli zlorabe, ponižanja, pomanjkanje izobrazbe in dostopa do zdravstvenih storitev. Še manj je bilo manifestacij, podobnih naši. A izkazalo se je, da ni vstal nihče od njih. Vstali pa so prebivalci Mehike, a na drug način, kot smo pričakovali. Zahtevali so konec vojne, od vlade pa, da nam prisluhne. Takrat se je popolnoma spremenila ideja zapatizma o uspešnem vodenju vojne. Šele vojna nam je pokazala drugačno pot. Teh 12

dni upora nam je omogočilo, da smo ustvarili avtonomne občine, ustvarili samovlado brez *slabe vlade*.²⁴ Če torej ne bi začeli vojne, tega ne bi mogli storiti.

Kako je torej do tega prišlo? Kako smo se organizirali, da je nastala takšna oblika vlade? Predvsem smo se morali organizirati zato, ker je v 12 dneh vojne zavladal nered v naših vaseh. Kakšne vrste nered? Tako v zapatističnih kot v nezapatističnih vaseh je bilo veliko težav. Zmanjkovati je začelo hrane, veliko ljudi je zbolevalo, pojavile pa so se tudi skrbi v zvezi z izobraževanjem. Kdo bo ozdravil mojega sina, hčer, očeta? Kdo bo učil moje, naše otroke? Velika večina učiteljev je namreč odšla iz strahu pred nasiljem. Spet drugi so poučevali zgolj dva, tri dni v tednu, preostanek pa popivali. Potem so bili še tretji, ki so se po koncu vojne vrnili, a se je zanje izkazalo, da so vohuni slabe vlade. Ta situacija je dala povod, da smo začeli ustanavljati avtonomne občine.

Za vse to so bili potrebni številni sestanki in dolgotrajne razprave. To smo dosegli tudi zahvaljujoč našim odgovornim, ki so se po vaseh in zaselkih soočali z obtožbami in pritožbami vaščanov o krajah in nasilju. Mnogo tega so nam poskušali podtakniti tisti, ki v zapatizmu niso videli svetle točke. In naše vodstvo je vse te pritožbe zbralo, jih premislilo in analiziralo. Na sestankih so nato sklenili, da ustanovimo občine, ki niso imenovane s strani zvezne vlade in v katerih ta nima nikakršnih pooblastil. Nekakšne napol uporniške skupnosti, avtonomne uporniške zapatistične občine ali krajše MAREZ. In v te občine je ljudstvo imenovalo svoje predstavnike. Če so imeli ti podporo svojih krajanov, so postali avtoriteta. Bili pa so tudi kraji, ki so se odločili ostati pod nadzorom mehiške vlade. Izbrali so svoje predstavnike, ki so postali komisarji za obdobje enega, dveh, treh let. Nekakšni vladni predstavniki, ki jih je izbralo ljudstvo in ki so po koncu svojega mandata odšli drugam. To sta bili dve obliki vladanja, ki smo ju načrtovali v začetku.

A seveda ni šlo vse zlahka. Naši vodje so prvega januarja javno oznanili, da smo na poti osvobajanja. Cilj je bil, da to storimo na področju celotne Mehike. Po koncu vojne smo se odločili, da skušamo ta model v praksi uvesti na manjšem območju, vsaj na naših ozemljih. Dogajala so se manjša srečanja, na katerih smo se dogovarjali, težko pa je bilo izvesti veliko srečanje, kjer bi lahko dosegli širši konsenz. Tudi zato, ker je bila vojaška prisotnost mehiške vojske zelo močna. Izkazalo se je, da smo avtonomno živeli že prej, le da v veliko manjšem obsegu. Pred vojno smo namreč organizirali svoje veselice in zabave. Organizirali smo skupinska dela izgradnje in čiščenja cest in poti.

24 El mal gobierno [el mal gobjerno] je termin »slaba vlada«, ki ga zapatisti uporabljajo za poimenovanje mehiške vlade.

In ko smo preučevali, kaj pravzaprav je avtonomija, se je izkazalo, da je prav to. Naša naloga je bila, da jo oplajamo, da postane še močnejša.

Glede skrbi za šolstvo smo postopali takole. Na ljudskih skupščinah smo poiskali tovariše in tovarišice, ki so znali brati. Tiste, ki so se strinjali, smo prosili za pomoč skupnosti. Vedno seveda s soglasjem ljudstva. In ko je prišel kdaj kak tovariš iz druge vasi, kjer so še zmeraj potekali boji, in videl, da so otroci v šoli, se je strašno začudil: »Zakaj pa tu poučujete otroke?« Odvrnil sem mu, da je to naš uradni učitelj. Še bolj se je začudil: »Kako vendar? Saj to je naš tovariš, zapatistka, zapatist!« In nato se mu je kmalu posvetilo in ob povratku v svojo vas je predlagal enako obliko izvajanja pouka.

Glede skrbi za zdravje je bilo podobno. Naši tovariši in tovarišice so se že pred vojno intenzivno pripravljali na čas po vojni, ko je treba celiti rane. Tisti, ki so o tem nekaj vedeli, so potovali med različnimi vasmu in delili svoja znanja in izkušnje. Po vojni je tako vsaka vas imenovala promotorje zdravja oziroma zdravstveno osebje. Promotorji jih imenujemo zato, ker promovirajo, spodbujajo zdravje in izobražujejo o njem.

Do 19. decembra leta 1994 smo ustanovili kar 38 avtonomnih občin, v katerih smo prakticirali naš model vodenja, izobraževanja, zdravstva. Prej, v desetih letih tajnega delovanja, o tem ni nihče razen nas vedel ničesar. Tako se je vas za vasjo, zaselek za zaselkom, širila naša ideja o avtonomiji.

Brólin: Obdobje preoblikovanja naše avtonomije ni bilo lahko, ker nas je slaba vlada ves čas napadala in zatirala s svojo vojsko. V enem takih napadov so uničili kraj, imenovan *Aguascalientes*,²⁵ kjer je potekala Nacionalna demokratska konvencija. Tam smo predstavili razloge, zakaj se borimo, in kdo smo. Udeležili so se je predstavniki tako domače kot tuje civilne družbe. Slaba vlada je konvencijo prekinila. Mislila je, da se avtonomija odvija v stavbi, ki je gostila konvencijo. Ampak avtonomija je v srcu, je v umu vsakega posebej. Lahko nas lokalno napada, a kadar uniči en naš simbol, vzpostavimo pet novih. Slaba vlada je z nalogi za aretacijo prav tako poskušala prijeti člane vrhovnega poveljstva vojske. Zvezna mehiška vojska je večkrat nepričakovano napadla nekatere avtonomne občine, a smo se ji odločno uprli in se nismo ozirali na njeno vojaško nadlegovanje. Naš odpor je moral biti močan, da smo domači in mednarodni civilni družbi pokazali, da se znamo upirati in boriti. To je bila naša pot, to je zdaj prava pot.

²⁵ Aguascalientes se dobesedno prevaja kot vrelec ali toplica, sicer pa je ime, ki ga je zaselku Guadalupe Tepeyac v chiapaški občini Las Margaritas naredla Zapatistična vojska narodne osvoboditve, kot poklon in spomin na mirovno konvencijo različnih oboroženih skupin, ki so sodelovale v mehiški revoluciji v centralnem mehiškem mestu Aguascalientes.

Martín: No, naj nadaljujem. Od leta 1994 dalje smo se zapatisti ves čas spoznavali z nezapatisti, tako na nacionalni kot mednarodni ravni. Od javne razglasitve avtonomnih občin in odločitve, da ne podpiramo vojne z mehiško državo, nismo izstrelili niti enega naboja več. Vojska slabe vlade pa je bila ves čas prisotna. Če smo razglasili neko avtonomno občino, jo je prišla zasest, mi pa smo razglasili naslednjo in tako naprej in naprej. Na Nacionalni demokratični konvenciji, 8. avgusta 1994, smo tako javno napovedali, da nočemo vojne. Pokazali smo svoje orožje in napovedali, da za doseg avtonomije ne bomo izstrelili niti ene krogle več. Kako so to izvedeli tujci? Ko smo razglasili 38 avtonomnih občin, je velika večina solidarnih ljudi in nevladnih organizacij ostala ob cesti, torej daleč stran od večine naših avtonomnih zaselkov, ki so globoko v pragozdu. Zato smo jih povabili na konvencijo, kjer so lahko videli, kako delujemo, kako se organiziramo. In ta način delovanja in življenja jim je bil všeč. Ker ni šlo za vojno, ampak za avtonomijo, so nam mnogi ponudili podporo. Bodisi v znanju, bodisi z denarjem, materialom itd. Podprli so nas na vseh ravneh, od vzgoje, kmetovanja do izobraževanja. A ta pomoč ni prišla do vseh avtonomnih občin enakomerno. In v naslednjem letu, ko so vse te informacije prišle do političnega vodstva, se je to odločilo, da moramo najti način, kako bi se vse avtonomne občine razvijale enakomerno.

Sveti dobre vlade

To je namreč miselnost zapatizma. Rast in razvoj morata biti enakomerna in enaka za vse. Ne tako kot v današnjih državah. Državah, ki želijo še naprej rasti, a nimajo te miselnosti zapatizma. In ker zaradi intervencij mehiške vojske nismo več mogli imeti skupnih sestankov, na katerih bi se zbralo vse ljudstvo, debatiralo in skupaj podprlo spremembe v rasti in razvoju, se nam je utrnula ideja za še eno obliko nadzorovanja avtonomnih občin, nekakšen eksperiment, ki mu pravimo Zveza avtonomnih občin, krajše AMA.²⁶ Naloga te zveze je bila spremljati, kako neka posamezna občina napreduje na področju zdravja, skupnostnega dela, izobraževanja itd. Izkazala se je kot smiselna organizacija in postala temelj temu, čemur danes pravimo *svet dobre vlade*,²⁷ ki pomeni najvišjo zapatistično oblast. V časih delovanja avtono-

26 Asociacion de Municipios Autonomos (AMA).

27 Juntas de Buen Gobierno [húntas de buen gojberno], oblike samoupravnih institucij, ki so jih vzpostavili deset let po zapatistični vstaji.

mnih občin se je izboljšalo področje zdravstva, izobraževanja, skupnostnega dela, predvsem pa skupnostnega organiziranja. Ustvarili smo lokalno samoupravo, vsako mesto je imelo svojega delegata v Svetu dobre vlade, ki je poročal o stanju in napredku v svoji skupnosti, pa tudi razreševal spore in manjše probleme. Avtonomne občine so tako začele delovati na zelo podoben način, na katerega so sicer organizirana mesta slabe vlade.

Maruša: Kako pa ste dobili zdravila, dražje potrebščine? Kako je to potekalo? Ste imeli kakršnokoli medsebojno izmenjavo ali ste sodelovali s slabo vlado? Je na področju izobraževanja to potekalo na enak način kot prej? Kakšen je bil ta proces ustvarjanja novih možnosti družbene ureditve?

Marín: Kar se tiče avtonomnih občin, nismo imeli nikakršnih stikov s slabo vlado. Občine so bile popolnoma avtonomne. Kar se tiče vprašanja izobraževanja ali zdravja: kot je povedal že tovariš, smo v času podtalnega delovanja raziskovali in prakticirali skupnostno delo. Ko smo začeli prakticirati avtonomijo, smo se temu še bolj posvečali. Vasi, ki so imele sredstva za nakup določenih vrst zdravil, so jih kupile v mestu oziroma je to v mestu kupil njihov odposlanec. Nato so te dobrine pravično razdelili med vasi, ki so jih potrebovale. Tudi na področju izobraževanja smo se popolnoma ločili od prej vzpostavljenega in uveljavljenega sistema mehiške vlade. Edini predmet, ki ga nismo spreminjali oz. nismo mogli spremeniti, je matematika. Kastiljščino je nadomestil »jezik«, naravoslovne vede je nadomestilo »okolje«, kar je bilo veliko lažje za razumevanje. Tudi področje družboslovja smo spremenili v predmet, ki smo mu rekli »zgodovine«. Želeli smo se namreč učiti o resničnih zgodovinah in ne lažeh. Na tak način smo spremenili področje izobraževanja in vanj vpletli mnogo zapatističnih idej o področju dela, obdelovanja zemlje, sajenja poljščin in mnogo drugih znanj, ki so se nam zdela pomembna za naše otroke.

Maruša: Kako pa ste si lahko privoščili nakup hrane, medicinskih pripomočkov? Kakšen je bil ekonomski sistem znotraj zapatizma? Če vsaka oseba obdeluje zemljo, ali to pomeni, da presežke hrane med seboj menjavate za druge življenjske potrebščine? Kako to poteka?

Marín: Res je, nekatere življenjske potrebščine so res drage, še posebej zdravila. Kupili smo jih lahko z denarjem, ki smo ga zaslužili s prodajo viškov hrane na trgu. Poleg tega so nam do zdravil pomagali tudi solidarni ljudje, med njimi tudi mnogo zdravnikov, ki so prihajali iz različnih mest in obisko-

vali naše vasi. Redki javni zdravniki so bili v naših vaseh celo službeno imenovani. Tako so nam pomagali na različne načine: materialno, denarno ...

Brólin: Z znanjem ...

Martín: Predvsem s prenosom znanja, ja. Večina učiteljev in promotorjev zdravja recimo ne obdeluje zemlje in za svoje delo tudi ne dobiva denarnega plačila. S svojim prispevkom služijo skupnosti, ta pa poskrbi, da nikoli niso lačni in da jim nič ne manjka. Podobno je tudi z drugimi deli, ki niso skupinska. Na tem mestu bi rad izpostavil, da smo se vedno trudili vzpostaviti zavest o kolektivnem, skupinskem delu. Zapatizem je kot življenje v veliki družini, moraš biti pripravljen za delo, moraš imeti željo po skupinskem delu. Četudi je tvoj vložek na videz neznaten, vseeno delaš za skupnost. Ni družine, ki ne bi imela dela in svoje vloge v skupnosti, in ni družine, ki bi bila lačna ali trpela pomanjkanje. To je tudi načelo zapatistične organizacije: brez skupinskega dela ni boja, brez skupinskega dela se ne moreš iti vojne. Vsaka skupnost se jasno zaveda pomena skupinskega dela. Šele takšno delo omogoči presežke hrane, ki jih nato lahko prodamo in pridobljeni denar shranimo za težke čase ali porabimo za nakup drugih življenjskih potrebščin. Pa menda vendar ne mislite, da v naših vaseh ni manjših trgovin za slaščice in druge zadeve. Medsebojno trgovanje v zapatističnih skupnostih ne poteka samo v vaseh, temveč tudi v občinah, ki jih sestavlja več vasi. Obstajajo pa tudi obširnejša kolektivna dela, na primer obdelovanje plantaž kave in koruze, skrb za govedo itd. Vse to počnemo, da bi ustvarili finančne rezerve za potrebe skupnega boja.

Marín: V naslednjih devetih letih, med 1994 in 2003, smo s pomočjo eksperimentiranja z različnimi oblikami skupnostnega in skupinskega dela razvijali naše avtonomne občine in sistem nove vlade. Dan po deveti obletnici uničenja centra Aguascalientes, 9. avgusta 2003, smo skupaj s sveti dobre vlade v njihovih mestih začeli ustvarjati nove oblike skupnosti, imenovane *caracóles*.²⁸

Maruša: Zakaj ste izbrali ravno besedo, ki označuje polža?

Marín: To pomeni, da bodo prave ideje tako kot polževa hoja počasi prišle na plano. Da bodo besede prihajale in odhajale, a zelo počasi.

28 Caracól [karakól] v direktnem prevodu pomeni »polž« ali »školjka«, sicer pa s to besedo zapatisti imenujejo skupnostne zaselke, v katerih imajo oblast sveti dobre vlade.

Sedem načel zapatistične samouprave

Marín: Torej, potem ko so bile občine s svojimi delovnimi področji že bolj ali manj strukturirane, smo ta delovna področja dodatno okrepili še znotraj svetov dobre vlade. Vsak njihov član je bil zadolžen za razvoj nekega specifičnega področja dela. Sveti dobre vlade pa so sestavljeni iz različnih članov, pripadnikov. Nekateri jih imajo po dvajset, nekateri štirideset, odvisno od velikosti skupnosti in raznolikosti delovnih procesov.

Vsak član ve, kaj je njegova funkcija. Nekdo je zadolžen za izobraževanje, drugi za zdravje, tretji za promet, četrti za trgovanje, peti za pravo, šesti za kmetovanje, sedmi za nadzor vseh področij dela itn. Z mislijo na to, da se kritično pretrse vsak vidik področja. Vsi člani svetov pa seveda razpravljajo o vseh delovnih procesih. Zato tej obliki vladavine pravimo kolektivna vlada, ne individualna. Če je nekdo zadolžen za izobraževanje, ne pomeni, da bo sam odločal o izobraževanju v skupnosti. Ne! Vsi skupaj diskutirajo, izmenjavajo mnenja in odločajo o izboljšavah.

Ker so sveti že neka oblika formalizirane vlade, znotraj njih obstajajo tudi pravila oz. nekakšni zakoni, ki preprečujejo, da sveti ne bi propadli. Tako smo vzpostavili sedem zapatističnih načel, ki jih mora izpolnjevati vsaka oblast, tako skupnostna kot občinska, in nenazadnje tudi vladna v svetih dobre vlade. Na kratko bom predstavil načela, a ne po vrstnem redu, ker ga ni.

Prvo načelo se glasi: predstavljati, ne uveljavljati (*representar y no suplantar*). Vsako idejo moraš predstaviti in ne uveljaviti. Uveljavi jo lahko samo skupnost, ki vlada, ti si zgolj preprost predstavnik. Če zastopam glas svojih tovarišev in rečem: »Ali veste, kaj bomo tu počeli?« že izpodrivam druge, postanem prepotenten, aroganten glas.

Naslednje načelo se glasi: poslušati, ne poveljevati (*obedecer y no mandar*). Sedanja mehiška vlada ne ve, kaj se dogaja pri nas, ne posluša svojega ljudstva, zgolj poveljuje. Daje ukaze, ker lahko. Naša vlada posluša svoje ljudstvo, obvezuje jo mnenje ljudi in to, kar ljudstvo uzakonja.

Naslednje načelo se glasi: predlagati, ne vsiljevati (*proponer y no imponer*). Kakršenkoli predlog vlade, na primer ideja o izboljšavi skupinskega dela, je vedno zgolj predlog. In če se ljudstvo izreče proti, če ima drugačno idejo, potem jo mora vlada upoštevati.

Naslednje načelo se glasi: prepričati, ne nadvladati (*convencer y no vencer*). Recimo, da je svet dobre vlade predlagal nekaj novega, a v procesu ugotovil, da ljudstvo tega ne sprejema. To načelo torej spodbuja, da svet poskuša predlog ponovno predstaviti, razložiti, kaj so njegove prednosti in kaj slabosti. To seveda pomeni, da moraš uporabiti taktiko prepričevanja in

ne nadvladovanja oziroma zmagovanja. Zmaga je namreč vedno sposobnost vsiljevanja lastnega pogleda.

Naslednje načelo se glasi: spustiti se, ne vzdigovati (*bajar y no subir*). To načelo nas opominja, da ljudstvu ne vladamo zato, ker se počutimo vzvišene, ker vemo več ali imamo več izkušenj. Ne! Nikoli se ne smeš vzdigniti nad svojim ljudstvom.

Jacobo: Vse kaj drugega kot to. Z besedami moraš biti preprost in skromen. Med svojimi tovariši ti ni treba uporabljati visokega jezika zgolj zato, ker si del sveta dobre vlade. Dobro, nekaj že veš o diskurzu, torej boš uporabljal besede, ki jih boš sam komaj razumel. Kako jih bodo šele oni? Na takšen način se vzdiguješ, diskriminiraš svoje tovariše. Spustiti se pomeni: biti preprost, skromen in iskren, z jasnimi besedami. Vedno, ko želiš karkoli početi s svojim ljudstvom. Ne bodi zgoraj, temveč spodaj! Malo drugače bi lahko rekli tudi: govori, ne govoriči. Za razumevanje želja svojega ljudstva se moraš spustiti k njemu in opaziti, kaj mu manjka. Tako na lokalnem, občinskem kot vladnem nivoju.

Naslednji princip je: služiti, ne posluževati se (*servir y no servirse*). Razumeti moraš, da si odposlanec, delegat ljudstva. V svetu dobre vlade nisi zato, da služiš sebi. Če predpostavljamo, da svet dobre vlade razpolaga z nekaj denarja, tega ne moreš kar tako zapravljati niti ga ne smeš porabiti, kot ti ustreza. Moraš služiti, dati svojo služnost. V vsakem primeru je naš skupni denar vedno zelo varovan, nimamo ga v banki, temveč v blagajni. Imamo dva sistema nadzora, ki bdita nad porabo denarja v svetih dobre vlade, da ti zares služijo ljudem in ne sami sebi. Ob vsakem dvigu se je treba prigrasiti nadzorni komisiji, ki ima enega vladnega in enega ljudskega nadzornika. Denar je mogoče dvigati in polagati, a stroški se vedno preverjajo, zato ga ni možno ukrasti. Ni mogoče.

No, skratka, poslednji princip se glasi: graditi, ne rušiti (*construir y no destruir*). Kot vlada ste dolžni dobro premisliti, kako graditi. Gradnja je tisto, kar izboljša zdravje, izobraževanje, kolektivno delo. Če na primer obstajajo vasi, ki potrebujejo gradnjo šolskih učilnic, se mora vlada zavezati, da jih v svojem mandatu dokonča. Če ni dovolj sredstev v posamezni skupnosti, mora poiskati solidarnostne delavce, lokalne ali vladne organizacije in pripraviti skupni udarni projekt za izvedbo gradnje. Če po drugi strani nek delovni odbor na območju odtuji 30 vreč kave in svet dobre vlade, ki je pristojen na tem območju, to ignorira kljub prijavi, to pomeni, da ruši skupno zaupanje. Če torej ljudje dvignejo glas proti svoji vladi, ki ne dela dobro, se mora ta potem odločiti, kaj naj stori. Ali naj spremeni svojo odločitev ali

opozori na kršitev? Nujen je pogovor s tovariši, ki so storili napako, da ne pogrnamo pri uveljavljanju lastnih načel, kot temu pravimo.

Vsaka vrsta dela je za nas drugačna. Ko govorimo o demokraciji, se naša demokracija v praksi precej razlikuje od demokracije, ki jo izvaja slaba vlada. Podobno je, če govorimo o pravičnosti. V slabi vladi je pravičnost naprodaj. Če zagrešiš kaznivo dejanje, plačaš dobrega odvetnika in čez nekaj časa si svoboden. Pri nas je vse drugače. Oblasti ni v interesu favoriziranje, ne išče poznanstev, nikomur ne pomaga na poseben način. Tako stopamo po poti, ki jo imenujemo avtonomija.

Kar se tiče problemov, smo uredili mnoge, zapatistične in nezapatistične. A pri nas jih ne rešuje denar. Rešujejo jih tovariši med seboj. Pravičnost za pravičnost, tako nekako. Če imaš v sporu prav, potem je tvoj problem že rešen. Mediacija je dolžnost vsakega organa v sporu, za to ni treba plačati. Seveda se pogosto zgodi, da se ljudje želijo zahvaliti za pomoč s kakšnim darilom. A to je drugače, mediacija pri nas ni storitev, je majhna opora. Tako kot ta stol ali miza.

Verjamem v to, da vas bodo naše besede vsaj malo prepričale o naši avtonomiji. To je namreč naša demokracija, ki jo prakticiramo. V naših družinah, v naših vaseh, v naših občinah in prav tako v svetih dobre vlade.

Na kratko bom še predstavil, kako se avtonomija kaže v različnih delih družbe. Recimo da smo ena družina. »Kaj bomo torej delali jutri? Meni se zdi to delo najbolj potrebno,« reče oče. V tem primeru sledimo demokraciji, med seboj se dogovorimo, kako bo videti naš vsakdan. Sestanemo se na sestanku, kot je ta, in se začnemo dogovarjati. No, torej kakšno kolektivno delo bomo opravljali? Drugi pridejo s svojimi predlogi. »Predlagam, da se izboljša živinoreja.« Drugi predlaga, da zorjemo njive za novo plantažo kave. Potem začnemo razpravljati in kdor predstavi največ utemeljenih razlogov ... No, potem sprejmemo njen ali njegov predlog. Konsenz temelji na sporazumu. Enako počnejo na občini, tako delajo tudi v svetu dobre vlade. O vsakem delu se dogovorimo. No, kot pravim, marsikaj lahko narediš tudi sam. Kot nekakšna majhna pravica, ki jo uživaš. To je prehrana, prevoz na delo, pravica do počitka in zdravljenja itn. In ob tem pridejo tudi dolžnosti, o katerih sem že govoril.

To je bolj ali manj način, na katerega delujejo sveti dobre vlade, naše najvišje oblastniške instance, ni pa rečeno, da jih v prihodnosti ne bo nadomestilo kaj drugega. Zapatisti vedno sanjamo. Kako ustvariti instanco, ki bo neposredno nadzorovala svete dobrih vlad, to je naslednji korak naših sanj. A za zdaj še nismo tam.

Uporno odporništvo

Brólin: Iz izkušenj naših praprababic in pradedkov, pa tudi naših staršev, ki so se uprli zlorabam na veleposestvih, smo se največ naučili pri pripravah na deset let podtalnega delovanja med letoma 1994 in 2003. V času našega upora smo prav tako trpeli lakoto, žejo, dolgo hojo, padle tovariše itd. Tudi gradnja avtonomnih občin pod vojaško represijo ni bila enostavna. Vojna, ki nam jo je napovedala mehiška država, je bila tudi ekonomska, ekološka, psihološka, kulturna in družbena. Vse, kar smo izumili, so kopirali, a vendar jim ni uspelo, tako kot je uspelo nam. Napadali so nas na različne načine, a nobeden od teh ni bil uspešen.

Trenutno smo na poti izgradnje avtonomije, kot so povedali tovariši. Razmišljamo o drugačnih oblikah avtoritete, ker čutimo potrebo po tem in ker naši problemi to zahtevajo. Slaba vlada prav tako nadaljuje s svojo misijo, s svojimi črnimi politikami, ki nas skušajo izključiti iz sistema. Upanje ostaja v naših lastnih poskusih upora, v poskusih in idejah ljudstva. Odkar po 12-dnevni vojni nismo izstrelili niti naboja več, je minilo več kot 27 let. Čeprav se tega nismo zavedali, smo bili v vsem tem času uporni do države; z našimi poskusi, kako se izmakniti njihovi vojni in njihovim politikam. Spoznali smo, da smo vsi v upor, tako moški kot ženske, otroci, starejši, vsi.

Če ne bi vedeli, kako se upreti, si lahko mislite, koliko tisočev nedolžnih mrtvih bi bilo v tej vojni ubitih na obeh straneh. Mednarodni javnosti smo pokazali, da ustvarjamo in gradimo življenje. In naš glas je bilo slišati povsod po svetu in priznali so nam, da gradimo sanje za vsakogar: svet mnogoterih svetov. To je delo, ki ga opravljamo prav zdaj.

Jacobo: Kot je pripovedoval tovariš, se preziru in ponižanju upiramo že leta. In v času podtalnega delovanja smo bili predvsem uporniki. Slaba vlada se nam je posmehovala, da smo obupani otroci, da se ne pustimo voditi zgolj zato, ker smo brez denarja. A to je čista laž, začeli smo z lastnim delom na kmetijah. Vedno znova smo šokirani, koliko priložnosti za skupni dialog smo ponudili slabi vladi, pa se ta ni odzvala. In koliko slabih predlogov so nam ponudili, pa nanje nismo odgovorili. Ker če bi se z njimi soočili, če bi zavrnili njihove predloge, bi sledila nova vojna in veliko ljudi bi umrlo. Upirali smo se tudi strahu tistih, katerih možje in sinovi so se nam pridružili v boju leta 1994, da bi se soočili s slabo vlado. In takrat smo se upirali lakoti, utrujenosti in sanjam.

Maruša: Kaj misliš z upiranjem sanjam?

Marín: Tovariš želi povedati, da smo v vojni vsi trpeli. Trpeli od utrujenosti, hoje, nespečnosti, lakote in vsemu temu smo se morali upirati. Vojna je vendarle vojna.

Martin: In odpor je sen o bolečini.

Marín: V času odpora smo morali vse to vzdržati.

Alfonso: Kot sta povedala tovariša, morali smo se upreti. Ob uničenju Aguascalientes se nismo mogli upreti. Šele ko smo razglasili 38 avtonomnih občin, se je začel naš proces uporniškega odpora,²⁹ s katerim smo se izogibali konfliktu s slabo vlado. In ko je vojska z dobrimi avtomobili in puškami, bleščočimi uniformami in čeladami vstopila v naše skupnosti, smo se morali še bolj upreti. Imeli so bombnike in helikopterje, številčnejšo vojsko, nas pa je bilo zgolj 22 vojaških odredov. In smo se namesto odprtega spopada raje umaknili visoko v gore, da bi se izognili večjim konfliktom, da se ne bi odzvali na provokacije. Kajti veliko je bilo grozodejstev, ljudje so umirali od ran, lakote, bolezní. In otroci so umirali. Ampak mi smo vedeli, da je z umikom naš odpor lahko še močnejši.

Upreti so se morali tudi naši bratje in sestre, ki niso bili v zapatistični organizaciji. Ko je vojska zaprla ceste in postavila kontrolne točke ter ljudem ni pustila odhajati in prihajati v mesta in vasi. In je začelo zmanjkovati hrane in življenjskih potrebščin. Nismo samo mi trpeli zaradi odpora, tudi oni so trpeli bolezní in lakoto, ker je militarizacija trajala dolgo, zelo dolgo.

In ko je slaba vlada videla, da nas ne morejo izzvati, je njena vojska začela provocirati. Pobijali so naše krave in piščance. Ali pa prišli v naše hiše, pobrali vse, kar smo imeli, in zažgali oblačila in naše domove. In ker jim nismo želeli dati zadoščenja, smo morali ostati v grmovju. Da ne bi prišlo do spopadov, do nepotrebne boja. Veliko smo trpeli zaradi odpora in prav zato smo zdaj tu z vami. Da to delimo z vami in vam pojasnimo, kako je potekal odpor, ko je naše skupnosti napadla vojska.

Marín: Upam, da ste uspeli razumeti, da je odpor naše orožje. Na podlagi tega smo lahko ustvarili avtonomne občine, o katerih vam pripovedujemo. Ni nas namreč zatirala samo vojska, ki jo je poslala vlada, potem ko je ugotovila, da ne more uničiti naših centrov, naših občin. Poleg 60.000 vojakov so začeli na območje Chiapasa pošiljati tudi vojaške plačance oziroma para-vojaške skupine. Danes poznamo več skupin, med njimi so skupine Mira,

²⁹ Resistencia rebeldía [rezisténsija rebeldíja] v direktnem prevodu »uporna odpornost«.

Činčulini, Rdeča maska, Optik in še mnoge druge. Vse je izurila, plačala in oborožila slaba vlada. A mi smo se še naprej upirali. Zakaj? Ker je proces boja spremenil svoj pomen. Na začetku našega odpora smo verjeli v obo-rožen boj, a spoznali, da to ni prava pot. In tako smo se morali upreti vsem tem tegobam; slabi vladi, vojski in paravojaškim skupinam.

Slaba vlada pa nas ni poskušala utišati samo z vojsko. Napadla nas je tudi ekonomsko. Ljudem, ki niso bili zapatisti, je dajala denar ali material za gradnjo. In ko smo se na to odzvali z ustvarjanjem udarniških delovnih kolektivov, je začela financirati infrastrukturne projekte v Chiapasu, da bi preprečila, kar počnemo.

Z vsemi silami smo se morali upreti tudi ideološkim in političnim napa-dom. V televizijskih poročilih in časopisih so začele izhajati novice, da se podkomandant Galeano³⁰ pogaja z vlado, da v vladnih letalih in helikopter-jih leti nad Chiapasom in prodaja našo zemljo. Da potuje po Evropi in naša ozemlja prodaja tujcem. Vse te ideje so del napadalne ideologije, katere cilj je, da ljudje izgubijo upanje in se nehajo organizirati. To je nekaj, čemur smo se morali upreti. Zato pravimo, da je za nas najmočnejše, najpomemb-nejše orožje odpor. Kajti če se ne upreš, te lahko katerakoli stvar pokonča.

Skušali so nas tudi spreiti med seboj. Paravojaške enote so pogosto uni-čevale naša polja in naše pridelke. Včasih so med svojim uničevalnim po-hodom ubili kakšnega od naših tovarišev, ki smo jih cenili kot dobre sode-lavce. Morda je bil njegov brat, moj stric, njen oče, morda sem ga dobro poznal. Zakaj so ga ubili, zakaj prav njega, in ne mene ali nje? In prav to je želela vlada: da se kmetje, staroselci, zapatisti in nezapatisti začnemo med seboj prepirati. A iz izkušenj vojne smo vedeli, kako se tem provokacijam upreti, kako obrniti to neskladje sebi v prid.

To smo odkrili skozi odpor. Odpor ni nekaj preprostega, ampak je prek-leto težavna stvar. Razumeli smo, da prihajamo iz oboroženega boja. Razu-meli smo, da če po tej poti odpiramo prostor za gradnjo avtonomije, mora-mo postati uporni in odporni. In od te vlade ne smemo sprejeti ničesar. Ker nas ni želela podpreti. In med doživljanjem vsega tega terorja smo spoznali, da ne moremo biti zgolj uporniški, da ne smemo biti samo odporniški, tem-več živeti dostojanstveni bes, kot mu pravimo. Kar želim povedati: čutim bolečino, ko mi ubijejo tovariša. A žal se ne morem kar brezglavo maščeva-ti, poiskati in zmasakrirati tiste barabe, ki mu je to storila. On ni zares moj sovražnik, prevarali so ga, najeli, in zato to počne. Zato zapatisti v svojem srcu nosimo dostojanstveni bes. V tem trenutku boja se nam je posvetilo,

30 Vojaški vodja Zapatistične vojske narodne osvoboditve (EZLN). Do leta 2014 se je imenoval podkomandant Marcos (Subcomandante Marcos).

kdo je zares naš sovražnik, proti kateremu se moramo še močneje boriti, in kaj je tisto res škodljivo. To niso ljudje, ni ljudstvo, temveč država. Po tem spoznanju nam pritlehne provokacije niso več mogle do živega.

Zakaj pravimo, da je odpor najmočnejše orožje? Ker smo na lastne oči videli, da lahko z mirnim odporom razorožimo vojaške odrede. Mirno smo se odpravili do vojaških oporišč in z glasnimi kriki, političnimi in ideološkimi argumenti manifestirali zapatistične ideje. Najpomembnejši del našega odpora je ideja o moči zapatizma. Pa ne zato, ker bi imeli bombnike, s katerimi bi to moč demonstrirali. Vsi naši tovariši so se morali najprej naučiti izdelati papirnata letala. Vsako letalo je nosilo sporočilo. In ko so priletela na dvorišče garnizije, so jih vojaki pobrali, odpri in brali: »Kaj počneš tukaj? Nisi vendar prišel ubijat svojih lastnih bratov?! Mar nimaš žene, otrok? Če se boš spustil v boj z zapatisti, morda ne boš nikoli več srečal svojih najbližjih!« To je bila naša političnoideološka borba, s katero smo razorožili mehiške vojake.

Zato danes razumemo. Orožje, ki smo ga uporabljali leta 1994, zdaj imenujemo orodje in ne več orožje. Gre za orodja, ki so nekje shranjena, nikakor pa ne moremo reči, da jih nikoli ne bomo ponovno uporabili. Nikoli se ne ve! Če morda nekega dne do vas pride novica, da so se mehiški vojaki in zapatisti spet spustili v vojno, vedite, da se to ni zgodilo zato, ker bi si mi želeli vojne, ampak ker nam ni preostala nobena druga možnost upora. In ko nimate na voljo nobenega drugega orodja več, samo še orožje, morate to uporabiti. Upam, da bolj ali manj razumete, kaj sem želel povedati.

Skrb za mater Zemljo

Martín: Dobro, to je zadnja tema, ki vam jo prinašamo, ki jo želimo deliti z vami. Za nas je namreč ta oblika boja zelo pomembna. Uporniška odporčnost je mišljenje. Je analiza, kako ne nasesti provokacijam. Zahvaljujoč dejstvu, da smo našli način, kako se ne odzvati, danes nadaljujemo svoj boj in smo tukaj z vami. Če ne bi spoznali orožja, ki je beseda, ki je misel, ki je iskanje različnih načinov učenja, ne bi bili tukaj. Orožje uporniške odporčnosti je gradnja. Ko vas napadejo, morate znati misliti, razmišljati, kako ne nasesti provokaciji in kako nadaljevati z gradnjo. To je uporniška odporčnost. To je orožje, o katerem govorimo.

Zahvaljujoč temu močnemu zapatističnemu orožju smo vzpostavili tri ravni naše samouprave. Lokalne vlade, avtonomne občine in svete dobre

vlade. K temu je prispevala oblika našega boja. Če tega ne bi bilo, mislim, da bi se po enajstih dneh boja, ob ponovni vojaški provokaciji nasprotnikov ali ob požigu kakšne od avtonomnih občin, spet spustili v bitko. Ker nam to daje strast in pogum. S pomočjo zapatistične organizacije vedno znova iščemo pot. In tako smo prišli tudi na to pot, v Evropo.

Pred časom so pripadniki paravojaških enot ugrabili dva naša tovariša, člana enega izmed svetov dobre vlade. Če bi se obrnili na slabo vlado, ne bi nič dosegli. Tako pa smo ponovno našli način odpora v besedah. Pozvali smo tovariše in tovarišice, ne zgolj v Mehiki, temveč po celem svetu, naj se nam pridružijo pri solidarnostnem klicu. Udeležili smo se protesta pred mehiško ambasado v Avstriji, ki nas zastopa. Pozvali smo k izpustitvi tovarišev. In zaradi našega skupnega upora in odpora sta bila le nekaj dni zatem tovariša izpuščena. In zahvala ne gre zgolj zapatistični moči, temveč moči vseh nas, združenih v boju.

To je ta beseda, ki vam jo prinašamo kot zapatisti. Da lahko z uporom in odporom, z avtonomijo odstavimo celoten sistem, ki zatira ljudi. To smo dokazali, a vendar želimo, da ta ideja raste še naprej. Ne da vsi postanete zapatisti. Nismo tu, da vas prepričamo, da postanete zapatisti. Niti da vstanete v orožju, da bi izboljšali svoje življenjske razmere. Ne! Prišli smo zaradi besede, semena upora, odpora, avtonomije. In če vam lahko to služi nekje v vašem boju, vaši organizaciji, pri vašem delu, potem to uporabite. Nismo vas prišli rekrutirati, iskat novih pripadnikov, novih bojnikov. Naša ideja je, da lahko v vsakem prostoru, v katerega pridemo in v katerem določeni družbeni vidiki šepajo (izobraževanje, zdravje, politika, razlike med bogatimi in revnimi, postopanje vlade itn.), delimo naša spoznanja in analizo lastnih družbenih razmerij, našo perspektivo boja. Zapatisti smo prepričani, da če se vsi skupaj organiziramo, lahko napademo kapitalistični sistem od spodaj. Ker vidimo, da ta sistem, v katerem živimo, ne teži k temu, da bi se vsi spoštovali med seboj, da bi vsi dobro živeli. Ustvarjen je zgolj za udobje peščice. A pravim vam, če se organiziramo skupaj, ga lahko spremenimo in ustvarimo novega. Drugačen svet, svet mnogoterih svetov, kot mu radi rečemo, kjer ima vsak svet svojo obliko, vsak v svojem prostoru. In tako kot se želite organizirati, tako kot želite živeti, tako bodi. To je naše sporočilo.

Avtonomija zapatističnega ljudstva je prav tako tesno povezana z delom na zemlji, na njej namreč vsi živimo. Na njej se borimo, na njej gradimo svojo samoupravo in področja dela. A hkrati gledamo strašansko uničevanje naše matere Zemlje. In beseda, ki jo prinašamo, želi opozoriti tudi na to. Zato so z nami prišli k vam tudi delegati Narodnega staroselskega kon-

gresa.³¹ Da opozorijo na to, kar se nam dogaja doma, da se ne bi zgodilo tudi vam: velikanski infrastrukturni megaprojekti. O tem ne bomo veliko govorili, pa vseeno. Rezultat teh velikih megaprojektov bogatih je uničenje naših domov, naše matere Zemlje, kot ji pravimo. In verjamemo, da je tudi to beseda, ki jo moramo deliti s svetom. Da vidimo, ali koga med vami nagovori, prepriča, da se je vredno boriti in skupaj ubraniti našo mater Zemljo. A če jo ubranimo zgolj v Chiapasu, še naprej pa jo uničujejo v Gvatemali, tu v Evropi in drugod po svetu, naš boj nima smisla. Zato vas želimo povabiti, da se vsi skupaj borimo zanjo. Kajti ona nas kliče, vse nas, prosi nas za pomoč, saj jo boli, neskončno boli. In ko dežuje, joče, in ko piha veter, vzdihuje. Ker jo tako zelo mučimo, tako pretirano uničujemo našo mater Zemljo.

Moramo se boriti, in to skupaj! Če sva tu dva ali trije, ki smo istih misli, so nekje drugje štirje in spet nekje nas je tisoč in tam daleč več sto. Le če se skupaj mobiliziramo, lahko nekaj dosežemo. To je sporočilo, ki vam ga prinašamo. Tudi to tukaj med vami je ena majhna avtonomija, majhna skupnost za vse; tam je radijska postaja, tam kultura, tam skupnostno delo, tam kmetovanje, tam to, tam tisto drugo. Četudi nas je tukaj malo, lahko to že imenujemo avtonomija. In mislim, da bodo naši tovariši precej presenečeni, ko bodo slišali o skupnostnem delu, ki ga imate tukaj. Pa če je to s pomočjo fotografij, videoposnetkov, avdiovizualnih medijev, panojev na strehi in vsega drugega, kar imate tukaj. Mi tega nimamo na tak način kot vi, a ste odličen primer, kako se lahko avtonomija odslikava v majhnem prostoru. To sem vam želel povedati, morda kaj dodajo še moji tovariši. Hvala vam.

Marín: Tako je, kot je govoril že moj tovariš. Ta beseda je naša skrb zgolj in samo zato, ker je resnica. Vsak pozna svojo lokalno situacijo in svoje ljudi. In govorim do pike tako, kot je govoril moj tovariš. Če se bo uničevanje našega planeta Zemlja nadaljevalo, ne bo več važno, ali si reven ali bogat, trpeli bomo vsi. Nihče ne bo izbran, tako kot je nas izbralo življenje na veleposestvih. Tako bo kot potres na Dunaju, nepričakovano. Zakaj se je zgodil potres? Bil je kot nekakšen znak uničevanja matere narave. Kaj smo, če nam je kot ljudem za to vseeno? Kot da bi nam bilo vseeno, da je naš dom uničen. Zapatisti čutimo, čutimo in mislimo, da bi bilo dobro živeti na tem svetu še naprej, da si zaslužimo živeti na tem svetu. In otroci, ki odraščajo, tudi oni si zaslužijo stabilno prihodnost. Vse naslednje generacije, ki prihajajo

31 Congreso Nacional Indígena [kongreso nasjonal indíhena] oziroma »Svet staroselske vlad« je zveza, ki povezuje staroselce in potomce staroselcev na območju celotne Mehike v boju proti marginalizaciji, diskriminaciji in odtujitvi zemlje.

na planet Zemlja, si zaslužijo živeti. Mi verjamemo, da kdor zmore razumeti, razume. Zato na juriš, dragi tovariši, obranimo Zemljo!

Ne vidim razloga, da ne bi mogel reven, srednji ali velik, kdorkoli pač že, razumeti nujnosti obrambe. Samo naprej, zdaj je čas, zdaj je nujnost! Zakaj le, se vprašate? Ko smo govorili s pomembneži tu in tam, so nam rekli: »Če ne boste razmišljali o obrambi, ne bo kaj dosti ostalo od te Zemlje.« Zato se prav o tem zapatisti veliko pogovarjamo. In upamo, da bodo vsi prepoznali naše skupno žrtvovanje za tisto, kar je vredno. Da skupaj zgradimo nekaj, kar lahko pomaga našemu skupnemu cilju. To je to. Hvala za vašo pozornost, hrano in vse ostalo. Hvala.

Jacobo: Če izhajamo iz petih tem, o katerih smo govorili, kaj je naša glavna poanta? Kako se boste združili in kako organizirali? Tako kot pri nas! Tako kot smo se mi, se tudi vi oblikujete v manjše skupine za skupnostno delo. Tudi mi smo začeli z malim in zrasli. In jutri bodo prišli novi tovariši poslušat našo zgodbo. In nas bo več. In naslednji dan še več. Ne bosta samo dva, ampak trije. In naslednji dan nas bo dvakrat toliko in tako naprej. In naše delo se bo še bolj razširilo. Zato cenim povabilo, da smo nocoj lahko z vami. In cenim hrano, ki nam jo strežete. In da ste nas sprejeli v svojo sredino, v svoje domove. In ne samo to. Tovariši, ki se želite organizirati tukaj ali tam, pomagali vam bomo z našim skupnostnim delom, kolikor bomo le lahko. Moramo se združiti in še bolj organizirati. To je naše delo in beseda, ki vam jo prinašamo. In nič več. Lepa vam hvala.

Žiga: Tudi jaz bi se vam rad zahvalil. Hvala tovariši, bratje, da ste prišli od daleč in delili te izkušnje z nami. Ogromno nam pomeni. Vidimo, da nismo sami v tem boju. To nas navdihuje in lahko samo rečemo, da se bomo potrudili po svojih močeh, da tudi tukaj nadaljujemo boj za Zemljo, da se bomo povezovali in organizirali, in upam, da bomo lahko v prihodnosti delili še več izkušenj z vami, še več znanja in predvsem dobrih novic. Vedno in kadarkoli ste dobrodošli tukaj. In pomagali vam bomo po svojih močeh, če nas boste prosili za pomoč. Hvala iz srca.

Vsi: Hvala, hvala, hvala, hvala.

Vprašanja

Gorazd: Trenutno smo v neodvisnem kulturnem centru. Zanimalo bi nas slišati, kaj je za vas umetnost? Kakšno vlogo ima v zapatizmu in odporu?

Martín: Glede tega kot zapatisti nimamo ravno najbolj izdelanega mnenja, saj imamo besedo, ki je vsem zapatističnim vsem skupna. To je vse, kar se tiče umetnosti torej. Kar želimo povedati, je to, da je tudi umetnost oblika boja. Poleg dela, ki ga opravljamo kot skupnost, smo udeleženi v različnih drugih aktivnostih. Ta mesec [junija, op. p.] smo organizirali filmski festival, ki je prav tako pomemben za nas, saj prikazujemo dela ljudi, ki si prizadevajo spremeniti družbo. In njihova dela so prav tako zelo povedna. Ni orožje tisto, ki zares spregovori, temveč video material, dokumentarci, resnični posnetki. To je tisto, kar zares služi družbi. Kot je povedal že tovariš, ni važno, kje in kdaj ter kako. Če je tisti, ki piše, resnicoljuben in iskrenega srca, dober novinar in tovariš, če ima prave informacije in piše, kot čuti, potem je tudi on pomemben za družbo. Umetnost nasploh je pomembna in to smo pokazali z dogodki, ki smo jih organizirali kot del skupnega zapatističnega boja. Poleg besed so del skupnega boja tudi plesi, pesmi, poezija, slike, murali, gledališke predstave: vsaka oblika umetnosti, ki prikazuje kapitalizem in možnost upora.

Prej smo se pogovarjali o sedmih načelih samoupravljanja. Civilnega, ljudskega, vojaškega. Kot zapatistična organizacija imamo poleg teh tudi politična načela in nekatera smo vam predstavili. V našem boju se vedno trudimo združevati tako civilna kot politična načela. Ne gre zgolj za politični, vojaški boj, temveč tudi za druge oblike boja. Med nami so bili vedno dobrodošli tako učitelji kot učenci, študentje, obrtniki, umetniki, znanstveniki. Če poješ, slikaš ali se kakorkoli drugače izražаш, si del skupnega boja ali pa to postajaš. Brez tebe ne moremo. In ni zares važno, ali si učitelj ali umetnik. Pomembno je zgolj, da si ponižen in predan skupnemu boju. Recimo temu predstava, recimo temu učna ura, kakorkoli že. Ne zanima nas razlikovanje, saj verjamemo, da nas razlike združujejo. Pa četudi je nekdo homoseksualen, transseksualen ali karkoli drugega.

Marín: Vidik umetnosti in kulture je za nas precej novo področje, ki ga v zadnjem času precej promoviramo, tudi preko svetov dobre vlade. Ta vidik upošteva, kako človeštvo na različne načine umeva nas in naš boj. Obstajajo tisti, ki iščejo pot iz nepravilnosti skozi besedni, materialni boj, obstajajo

pa tudi drugi, ki to iščejo skozi pesem – umetnost recitiranja resničnosti tega sveta. Ti načini izražanja pa niso edina umetnost, ki se ji je vredno posvetiti. Za nas je še posebej pomembna umetnost mišljenja, kako oblikovati in urejati ta naš svet. Naj si vsak od nas zamisli: kje želimo živeti čez deset let? Umetnost mišljenja pomeni sposobnost zamišljanja naše skupne prihodnosti. In to je nekaj, kar presega tako umetnost kot kulturo. A seveda ne pozabimo, da vsak proces boja vedno spremljata tudi umetnost in kultura. Recimo, zdaj smo že precej utrujeni, a če bi nekdo od vas privlekel kitaro, bi prepevali in se veselili. Umetnost vedno spremlja boj in je vedno del nas, je v nas, v našem delu. Toliko. Še enkrat hvala za pozornost.

Transkribiral in prevedel: **Miha Poredoš**

SPREMLJAJTE NAS:
www.ckz.si
 FB: www.facebook.com/CKZrevija
 TW: www.twitter.com/CKZ_revija

NAROČITE SE NA ČASOPIS ZA KRITIKO ZNANOSTI

PRIDRUŽITE SE NAŠIM ZVESTIM BRALCEM IN SE NAROČITE NA ČASOPIS ZA KRITIKO ZNANOSTI. LETNA NAROČNINA JE 30 EVROV, ZA ŠTUDENTE IN BREZPOSELNE PA 20 EVROV. NAROČNINA VELJA OD DATUMA PLAČILA, ZA NASLEDNJE TRI ŠTEVILKE.

Vsak novi naročnik prejme darilo: Eno od zadnjih osmih števil po lastni izbiri.

Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo je uveljavljena družboslovna in humanistična znanstvena revija. Zavezani smo kritični misli in transdisciplinarnosti, osvobajajočim epistemologijam in odpiranju akademskega prostora. Govorimo o tistem, o čemer se ne govori. Brcamo proti toku in izumrljamo nove sloge plavanja – že od leta 1973.

Svoje naročilo nam sporočite na elektronski naslov ckzrevija@gmail.com.

**NAPOVEDUJEMO:
 REVOLUCIJA
 V ŠENGALU
 (let. LI, št. 288)**